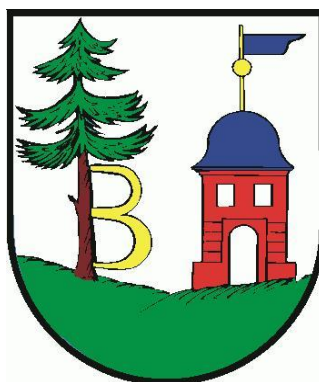

**GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY BRALIN
NA LATA 2015 – 2018**

BRALIN, styczeń 2015

Spis treści:

1. <u>Wstęp.</u>	4
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin.....	6
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.	7
2. <u>Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.</u>	7
2.1. Zasadnicze uwarunkowania formalno-prawne i instytucjonalne funkcjonowania ochrony dóbr kultury w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami	9
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin z opracowaniami wykonanymi na poziomie kraju.	12
2.2.1. Założenia wynikające z Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.	12
2.2.2. Założenia wynikające z Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 i Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020	13
2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.	15
2.3.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.	15
2.3.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego..	16
2.3.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskim.	21
2.3.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.	21
3. <u>Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Bralin.</u>	23
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	25
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych.	26
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych.	35
3.4. Zasoby muzealne.	36
3.5. Krajobraz kulturowy.	36
3.6. Zabytki archeologiczne.	38
3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Bralin.	38
3.6.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej z terenu Gminy Bralin.	38
3.6.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Bralin.	38
3.7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu Kulturowego.	40
3.7.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego.	40
3.7.2. Wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla Gminy Bralin.....	42
3.7.3. Wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z terenu Gminy Bralin.	55
3.7.4. Wynikające z planu rozwoju lokalnego Gminy Bralin na lata 2007 – 2015.....	55
3.7.5. Wynikające z uwarunkowań ochrony przyrody i równowagi Ekologicznej.	57
4. <u>Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.</u>	57
5. <u>Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.</u>	58
5.1. Podstawowe kierunki działań.	58

5.1.1. Gminna ewidencja zabytków.	58
5.1.2. Potrzeby badawczo-dokumentacyjne obiektów zabytkowych.	58
5.1.3. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy.	58
5.1.4. Wpisy do rejestru zabytków.	59
5.1.5. Rewitalizacja obiektów zabytkowych.	59
5.1.6. Ścieżki turystyczno-edukacyjne.	59
5.1.7. Edukacja i promocja zabytków.	59
5.1.8. Kontakty z właścicielami obiektów zabytkowych.	59
5.2. Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania.	60
<u>6. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.</u>	<u>65</u>
<u>7. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.</u>	<u>66</u>
<u>8. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.</u>	<u>66</u>

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – Strefy występowania zabytków archeologicznych na terenie Gminy Bralin
- Załącznik nr 2 – Mapa gminy Bralin z uwzględnieniem położenia krzyży i kaplic przydrożnych.

Gmina Bralin zlokalizowana jest w południowej części województwa wielkopolskiego, wchodzi w skład powiatu kępińskiego, którego stanowi północno-zachodni fragment granicząc od północy z gminą Kobyla Góra w powiecie ostrzeszowskim, od zachodu z gminą Perzów, od południa z gminą Rychtal i od wschodu z gminami Baranów i Kępno. W granicach administracyjnych gmina obejmuje obszar 8 516 ha, czyli 85,0 km² i złożona jest z dwunastu wsi sołeckich tj. Bralin, Chojęcin-Parcele, Chojęcin-Wieś, Czermin, Działosze, Gola, Mielęcín, Mnichowice, Nosale, Nowa Wieś Książęca, Tabor Mały, Tabor Wielki, Weronikopole. Liczba ludności zamieszkująca obszar gminy obejmuje ok. 5660 mieszkańców.

Geograficznie obszar gminy usytuowany jest na terenie Wysoczyzny Wieruszowskiej obejmującej południową i wschodnią część terenu gminy oraz w części północno-zachodniej na południowym stoku Wzgórz Ostrzeszowskich nazywanych także „kocimi górami”.

Teren Wysoczyzny Wieruszowskiej wyniesionej na poziom sięgający od 170 do 208 m.n.p.m. charakteryzuje krajobraz moreny falistej o deniwelacjach dochodzących do 10 m. i łagodnych spadkach nieprzekraczających 5% nachylenia. W zasięgu wysoczyzny występują rozległe obniżenia o szerokości 1-1,5 km., o dnach usytuowanych na wysokości 170-172 m.n.p.m. Do tych zagłębień dowiązuje się rozgałęziony system dolinek bocznych rozcinających całą wysoczyznę.

Obszar Wzgórz Ostrzeszowskich stanowi wał moren czołowych o urozmaiconej rzeźbie terenu z deniwelacjami zamykającymi się w przedziale od 15 do 20 metrów i znacznych spadkach sięgających 15-20%, na terenie gminy Bralin zlokalizowany jest jedynie niewielki fragment pd.-wsch. skłonu wzgórz porozcinany licznymi nieckowatymi dolinkami o szerokości 40-60 m. i głębokości 5-6 m.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest także kilka niewielkich rzek tj. Niesob, Szumna Woda oraz Czarna i Biała Widawa tworzących wraz z dopływami lokalny system wodny skoncentrowany głównie w pd.-zach. i pn.-wsch. części gminy.

Podsumowując należy podkreślić, iż rzeźba terenu nie uległa istotnym przeobrażeniom związanym z działalnością człowieka i w znacznym stopniu zachowała swój pierwotny charakter, co czyni gminę atrakcyjną pod względem przyrodniczym i turystycznym.

Z gospodarczego punktu widzenia takie położenie sprzyja uprawie i hodowli stąd większość obszaru gminy stanowią użytki rolne – ogółem 6526 (ok. 78%), z czego 5684 ha to grunty orne a 1440 ha łąki i pastwiska – oraz lasy 1455 ha (ok. 17%). Z walorami ukształtowania powierzchni terenu i jej wykorzystania wiąże się rodzaj prowadzonej w gminie działalności polegającej przede wszystkim na gospodarowaniu ziemią. Działalność produkcyjna i usługowa koncentruje się głównie w miejscowościach Bralin, Nowa Wieś Książęca i w ich okolicach.

Pod względem infrastruktury komunikacyjnej gmina Bralin sytuje się w bardzo korzystnym położeniu z przebiegającą w centralnej części gminy w kierunku wschód-zachód ważną drogą krajową nr 8 łączącą Wrocław z Warszawą stanowiącą podstawę do budowy zaplanowanej drogi ekspresowej S-8. Pozostałą sieć komunikacyjną tworzą drogi powiatowe i gminne o łącznej długości 77 km, z czego ponad 70% stanowią drogi utwardzone zapewniające całkowitą obsługę wszystkich wsi. Przez teren gminy przebiega także obecnie nieczynna linia kolejowa Oleśnica – Syców – Kępno z dworcem kolejowym w Bralinie.

Z uwagi na dominujące w większej części gminy (poza jej pn.-zach. fragmentem) jednorodne ukształtowanie terenu dominującą rolę w krajobrazie gminy odgrywają struktury przestrzenne, których głównymi elementami są zespoły tradycyjnej zabudowy (w większości o cechach zabytkowych) skoncentrowane na terenie historycznych układów urbanistycznych (Bralin), ruralistycznych (Mnichowice, Nowa Wieś Książęca, Czermin, Tabor Wielki, Tabor Mały, Chojęcin-Wieś) oraz założeń dworsko-parkowych (Nosale, Mielęcín, Chojęcin-Parcele), a nadające poszczególnym miejscowościom i wsiom indywidualny charakter obszarów wiejskich lub małomiasteczkowych uwzględniający dominującą działalność związaną z uprawą roli.

Szczególnym zjawiskiem ujawniającym się na terenie gminy są pojedyncze obiekty architektury kształtujące w wyjątkowy sposób lokalny krajobraz kulturowy takie jak kościół odpustowy pw. NMP Wniebowziętej „Na Półku” w Bralinie oraz kaplica pw. św. Jadwigi Śląskiej „Na łąkach” w Mnichowicach, a także cmentarze, krzyże i kapliczki przydrożne.

Historia aktywności człowieka w okolicach Bralina sięga schyłku epoki kamienia i związana jest z występującymi na terenie gminy znaleziskami archeologicznymi związanymi z kulturą pucharów lejkowatych stanowiącą jedną z kultur neolitycznych występujących w Europie w okresie pomiędzy 3900 – 1900 p.n.e. Kolejne znaleziska archeologiczne z tego terenu świadczą o osadnictwie pradziejowym związanym z kulturą łużycką (1300 – 400 p.n.e.) i licznych śladach występowania kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich (300 p.n.e. – 400 n.e.).

Na terenie gminy zlokalizowanych, jak dotąd, zostało kilkadziesiąt punktów osadniczych o dużej wartości naukowo-badawczej. W grupie stanowisk archeologicznych szczególnie interesujące są licznie występujące wspomniane ślady osadnictwa pochodzące ze schyłku starożytności, a także wiele pozostałych datowanych od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytne. Nie bez znaczenia na dziedzictwo archeologiczne – wciąż jeszcze przebadane w niewystarczającym stopniu – pozostaje fakt położenia gminy Bralin na ważnych szlakach komunikacyjnych m.in. z południowego-zachodu na północny-wschód łączących Wrocław, Kalisz, Toruń i Gdańsk, z Dolnego Śląska na Mazowsze oraz z Wielkopolski do Małopolski.

Osadnictwo w średniowieczu na terenie gminy rozwijało się – jak na warunki terenów słowiańszczyzny – dosyć wcześnie. Miejscowością o najstarszej metryce jest Mielęcín należący we wczesnym średniowieczu do biskupów wrocławskich. W XIII w. wzmiankowana jest większość pozostałych miejscowości na terenie gminy m.in. Mnichowice (1. poł. XIII w.), Bralin, Czermin, Gola (2. poł. XIII w.). Z XV w. pochodzą najstarsze dokumenty pozwalające datować miejscowości Nosale, Chojęcín i Nowa Wieś Książęca.

Do najmłodszych układów ruralistycznych powstałych na terenie gminy należy zaliczyć Tabor Wielki i Tabor Mały, czyli wsie założone w XIX w. przez osadników Czeskich przybywających na te tereny od 1747 r. za przyzwoleniem Fryderyka II Wielkiego, który zezwolił Czechom na osiedlanie się na nieużytkach w pobliżu miejscowości Bałdowice (ob. gm. Kobyła Góra). Kolonizatorzy osiedli w miejscu nazwanym od taboru (obozu), którym przybyli Tabor (ob. Tabor Stary), lecz stopniowo – głównie pod koniec XVIII w. i w ciągu XIX w. – część z osadników przeniosła się bliżej Bralina zakładając wieś Tabor Mały, ostatecznie w 1876r. książę sycowski Calixst von Biron, translokował mieszkańców Taboru w nowe miejsce w pobliżu Goli przyczyniając się do powstania miejscowości Tabor Wielki. Obszar po dawnej wsi Tabor (ob. Tabor Stary) został zalesiony ze względu na nieurodzajną glebę.

Na terenie obecnej gminy pierwotnie istniały trzy parafie wchodzące w skład archidiecezji wrocławskiej, najstarsze wzmiankowane w XIII wieku to parafia w Bralinie i parafia w Czerminie (ob. nieistniejąca, po 1627 r. właściciel Czermina przeszedł na kalwinizm, a pierwotnie istniejący kościół katolicki rozebrany został przez ewangelików w końcu XVIII w.). W XV w. utworzono funkcjonującą do dziś parafię w Nowej Wsi Książęcej. Od połowy XVIII w. do 1945 r. funkcjonowała także parafia ewangelicka (odłam husytów; Bracia Czescy) związana z obecnością na tych terenach osadników Czeskich. W 1925 r. parafie bralińska wraz z filiami i w Nowej Wsi Książęcej włączono do archidiecezji poznańskiej, od 1992 r. parafie te weszły w skład nowopowstałej diecezji kaliskiej.

Okolice Bralina od czasów średniowiecznych funkcjonowały na granicy Śląska i Wielkopolski, lecz do 1920 r. nieprzerwanie były częścią Śląska (poza obszarem obecnych miejscowości Mielęcín i Weronikopole, które włączono w obręb gminy Bralin w 1920 r.). Początkowo w XIII wieku przynależały do Księstwa Wrocławskiego a od 1293 roku do Księstwa Głogowskiego, po kilkunastu latach na ponad 150 lat ziemia bralińska stała się częścią Księstwa Oleśnickiego (lata 1320 – 1489). Po 1489 r. król Czech i Węgier Władysław II Jagiellończyk wydzielił z Księstwa Oleśnickiego tzw. Wolne Państwo Stanowe tworząc tym samym Księstwo Sycowskie w obrębie, którego znalazł się obszar Bralina i okolic. Księstwo to przetrwało w niezmienionym kształcie do 1920 r., kiedy to w wyniku ustaleń traktatu wersalskiego część Księstwa Sycowskiego m.in. wchodząca w skład obecnej gminy została wydzielona i przyłączona do powiatu kępińskiego, tym samym dostając się w obręb granic II Rzeczypospolitej Polskiej i stając się częścią Wielkopolski w obszarze której funkcjonuje po dziś dzień, współtworząc wraz z okolicami Mielęcína i Weronikopola Gminę Bralin.

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin.

Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin jako jeden z dokumentów o charakterze strategicznym przyjmowanym przez radę gminy stanowi podstawę dla określenia – w perspektywie czterech lat – podstawowych zamierzeń i zadań mających na celu przede wszystkim przyczynić się do zachowania lokalnego środowiska kulturowego, a także w miarę możliwości poprawy jego stanu. Podstawą do określenia ww. planów i działań jest ustalenie w niniejszym programie rudymenarnych uwarunkowań ze sfery dziedzictwa kulturowego obecnego na terenie gminy. Docelowo intencją służącą przyjęciu przez wspólnotę samorządową gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin jest ustalenie w nim podstawowych inicjatyw dotyczących możliwości finansowania działań ochronnych wobec środowiska kulturowego oraz zagwarantowanie i organizacja tychże działań.

Ponadto ma on przyczynić się do zintensyfikowania przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i wychowawczym wobec społeczności gminy, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Spodziewanym efektem realizacji wszystkich zadań sformułowanych w programie opieki nad zabytkami będzie – poza wspomnianym zachowaniem i poprawą stanu środowiska kulturowego – wytworzenie szeroko rozumianej świadomości terenu Gminy Bralin jako interesującego kulturowo i turystycznie miejsca, poprzez wykorzystanie lokalnych dóbr kultury, a także związany z tym rozwój przedsiębiorczości oraz uwrażliwienie mieszkańców gminy na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną środowiska kulturowego.

Podstawowe cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone zostały ustawowo i sformułowane w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446). Według zapisów przywołaną powyżej podstawy prawnej gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego; podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawą prawną dla ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Ustawa z dnia

23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) regulująca w sposób całościowy podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz określająca formy ich ochrony oraz kompetencje poszczególnych organów ochrony zabytków na szczeblu zarówno administracji rządowej jak i samorządowej, a także stwarzająca formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Dla opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Bralin podstawę prawną stanowią następujące zapisy ustawowe:

1. Art. 87. ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stanowi, że:
 - wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.
 - gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków
 - gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym
 - z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.
2. Art. 7. ust. 1. pkt 9. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r. poz. 594 z późniejszymi zmianami) określa, iż:
 - Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m. in. kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

Spośród uwarunkowań zewnętrznych istotnych dla Gminy Bralin najistotniejsze dla rozwoju jego struktury funkcjonalno-przestrzennej – a tym samym mające znaczący wpływ na możliwość i sposób ochrony istniejącego dziedzictwa kulturowego tkwiącego w stosunkach przestrzennych, architekturze, sposobie zagospodarowania terenu i wartościach przyrodniczych – są między innymi:

- położenie miejscowości Bralin w strukturze gminy czyni z niej podstawowy ośrodek o znaczeniu lokalnym z główną funkcją opartą na produkcji rolnej oraz małych prywatnych firmach koncentrujących się na obsłudze lokalnej społeczności gminy wykazującej dużą aktywność gospodarczą. Na terenie miejscowości zlokalizowane są podstawowe usługi publiczne oraz w coraz większym stopniu rozwijają się usługi komercyjne. Główną funkcją Bralina jest jednak nadal produkcja rolnicza i w coraz większym stopniu handel i usługi. W powiązaniach zewnętrznych teren Gminy Bralin wykazuje ciężenia do Kępna – ośrodka regionalnego o dość silnie rozbudowanej infrastrukturze społecznej.
- dogodne położenie Gminy na ważnym szlaku komunikacyjnym Wrocław – Łódź – Warszawa (droga krajowa 8) z oddaną do użytku trasą szybkiego ruchu S-8 z obwodnicą Bralina.
- położenie pomiędzy dwoma znacznymi rozwijającymi się regionalnymi ośrodkami miejskimi Kępnem (odległość ok. 5 km) i Sycowem (odległość ok. 13 km).
- przez teren gminy na kierunku wschód – zachód przebiega niewykorzystywana w ruchu

pasażerskim od 2002 roku na odcinku Oleśnica - Kępno niezelektryfikowana, jednotorowa linia kolejowa nr 181 o znaczeniu lokalnym łącząca Oleśnicę – Syców – Kępno – Wieruszów – Wieluń - Herby Nowe.

- z uwagi na położenie geograficzne Gmina Bralin sytuuje się w strefie o istotnych, aczkolwiek niewykorzystywanych w wystarczającym stopniu walorach ekologiczno-przyrodniczych stanowiących ważne uwarunkowanie zewnętrzne dla rozwoju obszaru gminy i jakości życia jego mieszkańców. Na te elementy środowiska przyrodniczego składają się: usytuowanie dużego fragmentu obszaru gminy w obszarze chronionego krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Dolina Odolanowska” oraz w obszarze chronionych zlewni wód gruntowych.
- północna część gminy Bralin położona w obszarze Wzgórz Ostrzeszowskich stanowi wymieniony teren dla wypoczynku turystycznego zaliczany do Kobylogórskiego rejonu turystyczno-wypoczynkowego z atrakcyjnym szlakiem turystycznym Kępno – Kobyła Góra.
- na poziomie województwa wielkopolskiego najważniejsze dla rozwoju miejscowości i gminy Bralin uznaje się położenie w zespole aktywnych zarówno gospodarczo jak i intelektualnie rejonów kraju, położenie w obszarze średniego zagrożenia ekologicznego, stwarzające potencjalne warunki naturalne stanowiące podstawę dla potencjalnego rozwoju gospodarki turystycznej i rekreacji, wysoką kulturę rolną opartą głównie o uprawę zbóż przy słabych i średnich warunkach glebowych i wysoką wartość potencjału społecznego.
- większość zasobów mieszkaniowych Gminy Bralin pochodzi głównie z okresu przedwojennego, z czego przeszło połowa zlokalizowana jest w budynkach wybudowanych w 2. poł. XIX w. i 1. ćw. XX w. (domy mieszkalne bądź mieszkalno – gospodarcze w zabudowie zagrodowej objęte ochroną konserwatorską ze względu na walory kulturowe). Są to najczęściej budynki w złym stanie technicznym wymagające kompleksowych prac rewaloryzacyjnych zmierzających do zachowania istniejących zasobów mieszkaniowych.
- jako strategiczne i priorytetowe cele związane z utrzymaniem stanu uznaje się pełną ochronę zasobów przyrodniczych i ochronę dziedzictwa kulturowego.
- jako strategiczne i priorytetowe cele związane z poprawą stanu uznaje się poprawę jakości życia mieszkańców, kształtowanie struktur przestrzennych tworzących warunki wzrostu efektywności gospodarowania, kształtowanie struktur przestrzennych oddziałujących hamująco na dewaloryzację środowiska przyrodniczego, kształtowanie struktur przestrzennych umożliwiających ochronę przestrzeni kulturowej przed zniszczeniem lub dewaloryzacją.
- z najważniejszych funkcji gminy Bralin w przyszłości szczególny nacisk położyć należy na rozwój handlu i usług oraz przemysłu zlokalizowanego przy głównych szlakach komunikacyjnych oraz na rozwój funkcji turystycznych, w tym celu należy spełnić m.in. następujące warunki: bezwzględnie chronić zbiorniki wód podziemnych, chronić struktury zlewni wód gruntowych, mieć na względzie występowanie struktur przestrzennych, których walory krajobrazowe odgrywają potencjalnie dużą rolę w promocji gminy, potrzeba wyznaczenia ścieżek rowerowych, ochrona dziedzictwa kultury materialnej, zapobieganie nadmiernemu rozproszeniu zabudowy, modernizacja ogólnie pojętej infrastruktury zarówno technicznej jak i drogowej, wyznaczenie i przygotowanie terenu pod planowane inwestycje i pod inne działania mające na celu długofalowy rozwój gminy Bralin.

2.1. Zasadnicze uwarunkowania formalno-prawne i instytucjonalne funkcjonowania ochrony dóbr kultury w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami.

Najistotniejsze uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są w następujących obowiązujących ustawach:

- ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446),
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 z późniejszymi zmianami)
- ustawie Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 145 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 518 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz.1409 z późniejszymi zmianami).

Zasady ochrony zabytków przechowywanych w muzeach i w bibliotekach ustalono w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 987 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2012 r. Nr 85 poz. 642 z późniejszymi zmianami).

Formy ochrony materiałów archiwalnych określono w:

- ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2011 r. poz. 698).

Obowiązująca Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określiła i uregulowała podstawowe pojęcia z dziedziny ochrony i opieki nad zabytkami:

Art. 3. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi, że zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 6. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania następujące zabytki:

- zabytki nieruchome, za które uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.
- zabytki ruchome, za które uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- zabytki archeologiczne, za które uznaje się pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

- ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Ustawy reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków;
 - Zgodnie z art. 9. Ustawy do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.
 - Zgodnie z art. 10. Ustawy do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę.
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z art. 16. Ustawy:

- Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.
- Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.
- W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.
- Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być urządzony.

- Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 18. Ustawy:

- Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- W koncepcji, strategiach, analizach planach i studiach, o których mowa w ust.1, w szczególności:
 - uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
 - określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
 - ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami.

W myśl art. 19. Ustawy:

- W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:
 - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia
 - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych.
- W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
- W studium i planie, o których mowa w ust.1, ustala się w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Ustawy stanowi, że projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W art. 21. Ustawy zapisano, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Według art. 22. ust. 4. Ustawy wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin z opracowaniami wykonanymi na poziomie kraju.

zagwarantowanych konstytucyjnie obowiązków Rzeczypospolitej Polskiej („Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego ...”). Integralną i istotną częścią tegoż dziedzictwa są zabytki z ich wartościami materialnymi jak i niematerialnymi, które stanowią dobro wspólne, a dbałość o nie zakłada art. 82. Konstytucji RP („obowiązkiem obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”). Wynika z tego, iż ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej państwa, gdyż dobra kultury, w tym zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania współczesnego, przyjaznego otoczenia człowieka.

Troskę o ochronę zabytków Państwo zagwarantowało również poprzez przyjęcie aktów prawnych o znaczeniu międzynarodowym (Karta Ateńska z 1931 r., Karta Wenecka 1964 r.).

Jak podkreślają autorzy Tez do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami z 2004 r. „Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury. Zmiany te powinny zapewnić pełną ochronę wypracowanego w kraju dorobku intelektualnego i praktyk odnoszących się do bezpośredniej ochrony zabytków przy równoczesnym wskazaniu możliwości i zakresu adaptacji w kraju zasad funkcjonowania ochrony zabytków w Zjednoczonej Europie”.

2.2.1 Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 84. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami inicjuje i opracowuje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków. Program ten ma wyznaczyć podstawowe cele dla planowanych działań organów i jednostek administracji publicznej oraz określić główne zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jak również wypracować warunki i sposób finansowania tychże działań oraz harmonogram ich realizacji.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami ma za zadanie określić cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Wg autorów tez do programu celem jego „...jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- Zasady primum non nocere,
- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- Zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
Zasady odwracalności metod i materiałów,
- Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie”

Wymienione zasady dotyczyć mają przede wszystkim postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, konserwatorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, czyli codziennych konserwatorów dzieł sztuki.

Wobec powyższego cele i zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin winny w konsekwencji korespondować z konserwatorskimi założeniami krajowego programu ochrony zabytków i przekładać się na wprowadzanie w życie i stosowanie ww. siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego.

2.2.2. Założenia wynikające z Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2001 i Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 – 2013” jako element Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 wraz z jego uzupełnieniem na lata 2004-2020, opracowany w Ministerstwie Kultury stał się najistotniejszym strategicznym dokumentem traktującym o planowanych działaniach Państwa Polskiego w sferze szeroko rozumianej ochrony dóbr kultury.

Strategicznym celem Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” stało się wyeksponowanie i intensyfikacja wielu elementów ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Wśród częściowych elementów programu znalazły się następujące założenia:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę.

Dokument ów stał się jednym z istotnych – z punktu widzenia opieki nad zabytkami sprawowanej przez organy Państwa – narzędzi mających służyć określeniu nowej i wdrożeniu nowej filozofii wobec zachowania dziedzictwa kulturowego kraju. Jednym z jego istotnych elementów jest włączenie do niego wielu mechanizmów ekonomicznych skutkujące w wielu wypadkach wzmocnieniem skuteczności ochrony dóbr kultury.

Między innymi jednym z takich czynników ekonomicznych, skutkujących poprawą stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, na który zwraca się uwagę w przedmiotowym dokumencie jest turystyka wykorzystująca – również w warunkach Polski – w dużym stopniu środowisko kulturowe (zwłaszcza w miastach historycznych) i stwarza potencjalne dodatkowe warunki dla eksponowania wartości tegoż środowiska, choć zarazem – jak zauważają autorzy programu – rozwój turystyki niesie ze sobą także pewne zagrożenia.

Turystyka bardzo często postrzegana przez władze samorządowe jako jeden z wielu

ważnych czynników rozwoju ekonomicznego. Jednak nie można pomijać faktu, iż szybkość i selektywność eksploatacji turystycznej poszczególnych miejscowości stanowi istotne zagrożenie dla lokalnego dziedzictwa kulturowego, a w dobie globalizacji także właśnie lokalność zyskuje tak na wartości jak i znaczeniu, również w wymiarze ekonomicznym.

Przede wszystkim jednak turystyka może stać się ważnym mechanizmem rozwoju dla wielu ośrodków, w tym także o mniejszym znaczeniu w przypadku turystyki wewnętrznej, lokalnej i okazać się skutecznym instrumentem ochrony dziedzictwa kulturowego. Niewątpliwie wymaga to jednak zintegrowanego podejścia do zagadnień ochronnych, określenia potencjalnego rynku w połączeniu z lokalnymi uwarunkowaniami i potrzebami niezbędnymi dla bieżącego funkcjonowania społeczności lokalnej.

W przypadku perspektywicznego prowadzenia polityki związanej z zarządzaniem dziedzictwem kulturowym skuteczną ochronę owego dziedzictwa w systemie wolnorynkowym niemal zawsze zapewnia jego umiejętne powiązanie ze sferą gospodarczą. Musi to oznaczać konieczność wypracowania kompromisu pomiędzy wszystkimi formami ochrony a wymogami ekonomii i gospodarki, bowiem jedynie dalekosiężna i wcześniej wypracowana i wdrożona strategia zarządzania umożliwia skuteczną ochronę obszarów związanych z szeroko rozumianymi zabytkami i pomnikami przeszłości.

Autorzy Narodowego Programu Kultury w jego części poświęconej ochronie zabytków stwierdzają również, że dziedzictwo kulturowe stanowi przedmiot ochrony i równocześnie potencjał, który powinien zostać wykorzystany dla rozwoju – tylko jego umiejętne włączenie do trwających przemian społeczno-gospodarczych daje gwarancje skutecznej ochrony. W krajach wysoko rozwiniętych ochrona dziedzictwa stała się ważnym instrumentem rozwoju regionalnego i wpływa na stały wzrost rynku pracy. Ochrona dziedzictwa kulturowego obecnie powinna także oznaczać mądre zarządzanie zmieniającą się funkcją obiektów zabytkowych i zmieniającym się ich potencjałem oraz funkcjonować w drodze poszukiwania kompromisu pomiędzy koniecznością zachowania substancji zabytkowej a nieuchronnymi zmianami w uwarunkowaniach jej istnienia. Należy przy tym uznać fakt, że obecnie dziedzictwo jest także produktem rynkowym.

Ponad elementy związane ekonomią niezbędne jest równoczesne uwzględnianie wszystkich kwestii dotyczących lokalnych tożsamości, indywidualnej tradycji, a także rodzimoci poszczególnych kultur w rezultacie, czego doprowadzić można do równouprawnienia zabytków, w znaczeniu ich indywidualnych wartości dla lokalnych przejawów kulturowych, eksponowania dziedzictwa mniejszości narodowych lub grup religijnych funkcjonujących w przeszłości i współcześnie obok dominujących w Polsce członków kościoła rzymskokatolickiego.

Zwrócono także uwagę na problem związany z faktem, iż potrzeba ochrony zabytków powoduje ograniczanie prawa własności ze względu na interes społeczny, a w związku z tym, aby zrekompensować podporządkowanie interesu prywatnemu interesowi publicznemu państwo utworzy system pomocy dla właścicieli zabytków powodując zmniejszenie uciążliwości spowodowanej dodatkowymi obowiązkami właścicieli wobec obiektów zabytkowych.

Obecnie obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w odniesieniu do konstytucyjnych zasad decentralizacji pozwala na stosowanie rozwiązań prawnych polegających na przekazywaniu, przez organy administracji rządowej niektórych zadań ochrony dóbr kultury jednostkom samorządu terytorialnego, a w szczególności gminom, a ustawowo zagwarantowany czynny udział służb konserwatorskich w konstruowaniu opracowań planistycznych wymaga rezerwowania środków finansowych w celu zapewnienia możliwości opracowywania różnorodnych specjalistycznych ekspertyz bezpośrednio przydatnych dla treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.

2.3.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

„Strategia rozwoju województwa Wielkopolskiego do 2020 roku” stanowi jeden z najważniejszych dokumentów uwzględniających i projektujących najistotniejsze strategiczne cele przyszłego rozwoju Wielkopolski, w perspektywie obecnej i nadchodzącej dekady XXI wieku. Dokument ów opracowany został przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 19 grudnia 2005 r.

Strategia w szczególności określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa, a zawarte w niej ustalenia stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co stają się one czynnikiem determinującym m.in. zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.

Jednocześnie poza podstawą dla opracowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa Strategia jest również wskazówką i punktem wyjścia dla poszczególnych planów zagospodarowania przestrzennego uchwalanych na terenie całej wielkopolski, stąd zrozumiała jest pewna ogólnikowość sformułowań zawartych w opracowanym przez Urząd marszałkowski dokumencie.

W szczególności strategia definiuje działania mające na celu zwiększenie konkurencyjności gospodarki w stosunku do innych regionów Europy. Proponuje unowocześnienie struktury gospodarki lokalnej, a w tym zwiększenie udziału kultury (również zabytków). Wśród celów operacyjnych Strategii zakłada się m. in. wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego, które w rozwoju Wielkopolski powinno pełnić kilka następujących funkcji. Po pierwsze powinno być czynnikiem integracji społecznej. Po drugie powinno stanowić instrument promocji regionu, przyczyniając się do rozwoju gospodarczego. Po trzecie powinno być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Realizacja tych funkcji powinna być zrealizowana przez inwestycje w instytucje kultury, ochronę dorobku kulturalnego, wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu i promocje aktywności kulturalnej mieszkańców.

W strategii sformułowano następujące prerogatywy w zakresie ochrony i wykorzystania istniejącego w województwie wielkopolskim dziedzictwa kulturowego:

- promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miast i obszarów miejskich – budowa marki i wizerunku regionu;
- zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz rozwój turystyki;
- zapewnienie warunków rozwoju duchowego, w tym kształcenia, kultury, podróży, dostępu do informacji, rozwoju różnych form aktywności społecznej;
- ochrona i kształtowanie środowiska oraz jego zasobów, środowiska kulturowego oraz tożsamości narodowej i regionalnej;
- rewitalizację dzielnic miast, terenów przemysłowych i powojennych; rewitalizację dzielnic mieszkaniowych wraz z poprawą ogólnodostępnej infrastruktury usług i wypoczynku

Również jednym z priorytetów strategii uczyniono wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego, które zdefiniowane zostały w następujący sposób:

„Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Inwestycje w instytucje kultury;
- Ochronę dorobku kulturowego;
- Wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu;
- Promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Monitorowanie osiągniętych powyższych celów strategii i ich ocena w wyżej wymienionym zakresie odbywać się będzie poprzez następujące dane:

- Powierzchnia i kubatura odrestaurowanych/zrewaloryzowanych obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Liczba uczestniczących w imprezach kulturalnych oraz odwiedzających muzea;
- Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów kultury.

2.3.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2001 roku, zmieniony uchwałą Nr XLVI/690/2010 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

W treści dokument ten określił przede wszystkim cel sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego, zasady kształtowania przestrzeni i zasady jej zagospodarowania oraz kierunki zagospodarowania dla terenów wchodzących w skład administracyjnych granic wielkopolski.

Za podstawowy cel zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego, uznano doprowadzenie do zrównoważonego rozwoju całego terytorium województwa. Ponadto w planie sformułowano wiele ogólnych zasad odnoszących się do kształtowania przestrzeni uwzględnieniem pewnych generalnych zasad dotyczących poszanowania istniejących na obszarze województwa wielkopolskiego dóbr kultury. W konsekwencji tak przyjętych zasad w odniesieniu do kształtowania przestrzeni miejskiej zapisano ochronę dziedzictwa kulturowego wraz z tradycyjnymi i historycznymi elementami tej przestrzeni m.in. zabytkowe dzielnice oraz poszczególne budynki, poszanowanie historycznych dominant i panoram miast. Rozwinięciem takiego podejścia do kształtowania centrów urbanistycznych stało się pojawienie w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego eskalacji wymogów architektonicznych w odniesieniu do obiektów realizowanych w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych.

W ww. kontekście niezmiernie ważne znaczenie zyskało wprowadzenie określenia tzw. „ładu przestrzennego” możliwego do osiągnięcia na przykład poprzez: „...przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych; „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych; ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych wykluczenie realizacji obiektów kolidujących z otoczeniem”. Istotnym – z punktu widzenia ochrony dziedzictwa – stało się w planie uwzględnienie w przypadku zagospodarowywania przestrzeni wokół miejsc cennych dla kultury i wskazanie ich izolowania w celu lepszej ekspozycji i ochrony przed bezpośrednim stykiem ze współczesnymi inwestycjami.

Podobnie sformułowane przyjęto w stosunku do obszarów wiejskich i ochrony ich historycznie zachowanych wartości przestrzennych z charakterystycznymi układami ruralistycznymi, zespołami sakralnymi oraz pałacowo-parkowymi, folwarcznymi, a także istniejącymi zabytkowymi budynkami mieszkalnymi, gospodarczymi, wiatrakami i elementami małej architektury. Pod wpływem ww. reguł ochrony dziedzictwa zainicjowana

została również zasada twórczego wykorzystania wzorców architektury lokalnej, z jednoczesnym odwołaniem się do architektury regionalnej Wielkopolski, przy równoczesnym określaniu warunków dla nowoprojektowanej zabudowy.

Nie mniej istotna i powiązana z krajobrazem kulturowym stało się przyjęcie zasad ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów chronionego krajobrazu i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych miejscowymi planami zagospodarowania.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego zapisano m. in.: „Ochrona dziedzictwa kulturowego jest obowiązkiem prawnym, wynikającym z Ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446). Wielkopolska jest regionem, który posiada na swoim terenie wiele obiektów cennych dla kultury i historii Polski. Największe nagromadzenie elementów kulturowych występuje w środkowej i południowej części regionu. W Planie szczególną uwagę zwrócono na relacje przestrzenne obiektów kultury i uwarunkowania rozwoju obszarów cennych kulturowo, zgodnie z charakterystyczną dla każdego okresu historycznego wartością estetyczną i duchową. Spuścizna materialna na obszarze województwa stanowi w dużej mierze zasób naszego dziedzictwa narodowego, a zachowanie go dla przyszłych pokoleń, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, jest zadaniem najwyższej rangi w planowaniu przestrzennym szczebla regionalnego”¹.

W przypadku zaś ochrony krajobrazu kulturowego ma ona być realizowana poprzez formułowanie stosownych zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Podstawowymi zasadami zagospodarowania przestrzennego na obszarze województwa wielkopolskiego stało się m.in.

- tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

Do głównych ograniczeń w kształtowaniu przestrzeni regionu, zaliczono bariery i ograniczenia zdefiniowane między innymi w planach ochrony parków krajobrazowych, dokumentach powołujących obszary chronionego krajobrazu oraz w ogólnych zasadach konstruujących ład przestrzenny, w myśl których dąży się do bezwzględnego zachowania obiektów cennych kulturowo, a ich otoczenie chroni się przed działaniami dysharmonizującymi niedostosowanymi architektonicznie. Specjalne zapisy ukierunkowujące kształtowanie przestrzeni dotyczą nade wszystko wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej i stref ochrony widokowej przy jednoczesnej ich akceptacji przez organy powołane do ochrony dziedzictwa kulturowego. Zagospodarowanie przestrzeni na tych obszarach powinno się odbywać na zasadach określonych przez służby konserwatorskie oraz zapisy w miejscowych planach oraz studiach uwarunkowań.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego w jednym z punktów podkreśla i kładzie wyraźny nacisk na możliwość wykorzystania szans i potencjału tkwiącego w zagospodarowaniu przestrzennym, w którym rozmaite elementy naturalne i kulturowe zapisane w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia, ale niemal zawsze pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla potrzeb np. turystyki lub innych użytecznych potrzeb lokalnego środowiska oraz poprzez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

¹ Zapis z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, który operuje w zapisie graficznym skalami o znacznym stopniu ogólności, szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów. Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i w budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych

Ochrona całych historycznych układów przestrzennych miast obejmuje takie elementy jak: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, doliny rzeczne, dominanty przestrzenne wież kościołów i ratuszy, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Zabytkowych założeń miasteczek, miast i byłych miast z okresu średniowiecznych lokacji oraz z okresów późniejszych jest w Wielkopolsce kilkadziesiąt. Niektóre z nich są zadbane, większość wymaga wsparcia z zewnątrz. Niezbędne jest poszerzenie listy miast, posiadających zabytkowe układy urbanistyczne, które powinny być poddane rewaloryzacji. Należy koniecznie zastosować jednolite dla całego województwa kryteria przy kwalifikowaniu układów urbanistycznych na tę listę – skorygować dysproporcje, wynikające z poprzedniego układu administracyjnego. Uzupełnienie listy miast posiadających zabytkowe układy urbanistyczne umożliwi opracowanie regionalnego systemu wsparcia dla działań w kierunku podejmowania rewaloryzacji zespołów staromiejskich.

Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej wraz z układami przestrzennymi i podziałami własnościowymi jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka, a więc przede wszystkim na terenach parków krajobrazowych i parków kulturowych oraz w rejonach kulturotwórczych. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej jako obiekty rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetrwania wszystkich zabytków architektury wiejskiej niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawarstwieniami kulturowymi, w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej.

Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych, uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanych śródmieściach – pojedynczych wybitnych obiektach z

historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat. Można pokładać nadzieję, że środowiska lokalne – wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast, stowarzyszenia miłośników historii i zabytków oraz lokalne środowiska biznesowe będą w coraz większym stopniu występować z inicjatywami kompleksowych rewaloryzacji, przeprowadzanych w oparciu o dokumentację historyczną i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Tworzenie parków kulturowych

W celu ochrony i promocji krajobrazu kulturowego, cennego z uwagi na zachowane dziedzictwo kulturowe, a równocześnie atrakcyjnego pod względem walorów przyrodniczych, proponuje się utworzenie na terenie województwa wielkopolskiego 23 parków kulturowych (PK) (ryc. 47):

- PK 1. Cysterski PK Owińska – Radojewo,
- PK 2. Cysterski PK Łekno – Tarnowo Pałuckie – Wągrowiec,
- PK 3. Cysterski Przemęcki PK (Przemęt – Kaszczor – Wieleń),
- PK 4. Cysterski Ołobocki PK (Ołobok),
- PK 5. Cysterski Nadwarciański PK Łąd – Zagórow,
- PK 6. Cysterski Obrzański PK (Obra),
- PK 7. PK Osieczna,
- PK 8. PK Skrzatusz,
- PK 9. PK Łobżenica – Górka Klasztorna,
- PK 10. PK Nadnoteckie Osadnictwo Olęderskie,
- PK 11. PK Nadnoteckie Osadnictwo Fryderycjańskie,
- PK 12. Miłosławski PK Tradycji Ziemiańskiej (Miłosław),
- PK 13. Antoniński PK Radziwiłłów (Antonin),
- PK 14. PK Osadnictwa Olęderskiego Rozproszonego (Grodzisk Wielkopolski – Rakoniewice – Nowy Tomyśl – Opalenica),
- PK 15. Rawicki PK (Bojanowo – Rawicz – Miejska Górka),
- PK 16. PK Leszczyńskich – Sułkowskich (Leszno – Rydzyna – Kłoda),
- PK 17. PK Południowego Pogranicza (Zduny – Sulmierzyce – Odolanów),
- PK 18. PK Tradycji Rolnych Chłapowskich (Turew – Rąbiń – Kopaszewo),
- PK 19. PK Pyzdry,
- PK 20. Kórnicko – Zaniemysko – Rogaliński PK (Rogalin – Kórnik – Bnin – Zaniemyśl),
- PK 21. Powidzko – Bieniszewski PK,
- PK 22. PK Krzywiń – Dolsk,
- PK 23. PK Trzemeszno.

Proponuje się także powołanie Kulturowych Parków Archeologicznych:

- Archeologiczny PK w Gieczu,
- Archeologiczny PK w Grzybowie,
- Archeologiczny PK Kalisz – Zawodzie,
- Archeologiczny PK Mrówki,

- Archeologiczno – Etnograficzny PK w Osieku,
- Archeologiczny PK Gród Radzimski (Radzim),
- Archeologiczny PK Szamotuły „Zaginione Miasto”,
- Archeologiczny PK Południowych Grodów Pogranicznych (Czestram – Golejewko – Dubin – Niepart – Kobylin Stary).

Wytyczanie szlaków kulturowo – historycznych

Jednym z ważniejszych działań, mających na celu promowanie walorów kulturowych województwa, jest modernizacja i utrzymywanie istniejących oraz udostępnianie wybranych obiektów i miejsc w systemie kulturowych szlaków tematycznych.

Odpowiednio zagospodarowane, oznakowane i wypromowane historyczne szlaki kulturowe będą stanowić podstawę rozwoju bazy turystycznej. Funkcjonowanie tych szlaków, w zależności od zasięgu, przyczyni się do promocji województwa na poziomach:

- regionalnym (m.in. Trasa Kórnicka, Rowerowy Szlak Cysterski, Ziemiański Szlak Rowerowy, Podziemna Trasa Turystyczna Kopalni Soli w Kłodawie),
- ogólnopolskim (m.in. Trakt Królewsko – Cesarski, Szlak Piastowski),
- europejskim (m.in. Droga Św. Jakuba, Szlak Romański, Szlak Cysterski).

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa po dokonaniu oceny zasobów zabytków i towarzyszącym im innych atrakcji turystycznych, proponuje się utworzenie następujących kulturowych szlaków tematycznych:

- szlaki kulturowe związane z narodzinami państwa: Szlak Bursztynowy, Szlak Świętego Wojciecha, Szlak Ottoński, Szlak dziedzictwa archeologicznego,
- szlaki o tematyce wyzwolenczej: Szlak Napoleoński, Kościuszkowski, Wiosny Ludów, Powstania Wielkopolskiego, pracy organicznej, Potopu Szwedzkiego,
- szlaki sławnych rodów, ludzi i ich domów: Szlak Adama Mickiewicza, Szlak Fryderyka Chopina, Szlak Szczanieckich, Szlak Pogranicznych Rezydencji, Szlak Sławnych Rodów (Górków, Leszczyńskich, Działyńskich, Raczyńskich, Sułkowskich, Radziwiłłów), Szlak tradycji ziemiańskiej, Szlak Królewski, szlak zamków, szlak dworów i pałaców barokowych, szlak dworów i pałaców klasycystycznych, szlak dworów i pałaców ziemiańskich z XIX w.,
- szlaki dziedzictwa wielokulturowego (kultury ludowej, kapliczek i krzyży przydrożnych, cmentarzy żydowskich, cmentarzy protestanckich, świątyn polichromowanych, bożnic i synagog, miejsc kultu katolickiego, renesansowych kaplic grobowych, kościołów drewnianych i szachulcowych, katedr i kościołów, klasztorów, budowli gotyckich),
- szlaki pątnicze – prowadzące do sanktuariów województwa wielkopolskiego, m.in. w Starym Licheniu, Górze Klasztornej, Gnieźnie, na Św. Górze w gminie Piaski, w Kaliszu, Tulcach i innych,
- szlaki dworców i kolei: Średzko – Zaniemska Kolejka Wąskotorowa oraz Międzychodzko – Szamotulska Kolej,
- historyczne szlaki komunikacyjne (pocztowe, trakty historyczne),
- szlaki dotyczące rolnictwa, rzemiosła i techniki (m.in. miast tkackich, folwarków, browarów).
- Niektóre z wymienionych powyżej szlaków mogą mieć charakter ponadregionalny i mogą być tworzone przy współpracy z sąsiednimi województwami.²

² Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego – Poznań 2010

2.3.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskim.

Uchwałą Nr XXXVIII/763/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 października 2013 roku uchwalono wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2013-2016. Sporządzany co 4 lata przez zarząd województwa, program analogicznie jak program gminny, przyjmowany jest do realizacji przez sejmik województwa po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami zarząd województwa co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami, przedstawiane sejmikowi województwa. Jednocześnie sprawozdanie takie jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2.3.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.

1. Wojewódzki wykaz międzynarodowych szlaków pieszych w Wielkopolsce.

SZLAKI PIESZE O ZASIĘGU WOJEWÓDZKIM

Numer szlaku	TRASA	DŁUGOŚĆ (w km)	OPIS TRASY
3669	Zmyślona Ligocka – Kobyla Góra – Bralin – Kępno Oznakowanie niebieskie	32,0	0,0 Zmyślona Ligocka (PKS) – 3,0 Kuźnia Myślniewska (PKS) – 7,0 Kobyla Góra U.G.(PKS), szl.3670z, 3673y, 3674s – 9,0 Trzy Kamienie, szl.3673y – 12,0 Marcinki (PKS), szl.3670z, 3672c, 3673y – 17,5 Tabor Mały – 21,5 Bralin PKP – 24,0 Bralin „Na Półku” – 27,0 Chojęcín Wieś – 30,0 Kępno PKP Zachód – 32,0 Kępno PKP, szl.193y Szlak przebiega przez powiaty: ostrzeszowski i kępiński.

SZLAKI PIESZE O ZASIĘGU POWIATOWYM³

³ Źródło „Szlaki turystyczne powiatu kępińskiego”, opr. R. Gość, Zeszyty Powiatowe nr 2, Kępno 2005 r.

L.P.	TRASA	DŁUGOŚĆ (w km)	OPIS TRASY
2.	Śląski szlak turystyczny Oznakowanie czerwone	ok. 32,0	Wielki Buczek – Rezerwat przyrody „Studnica” – Zgorzelec – Krzyżowniki – Proszów – Skoroszków – Rychtal – Darnowiec – Gierczyce – Remiszówka – Nowa Wieś Książęca – Mnichowice Szlak przebiega przez gminy Rychtal i Bralin.
3.	Niebieski szlak turystyczny Oznakowanie niebieskie	ok. 35,0	Kępno (dworzec główny – „Kopiec” – Osiedle Przemysław) – Chojęcin – „Pólko” – Bralin – Utrata – Mielęcín – Marcinki – Trzy Kamienie – Kobyla Góra Szlak przebiega przez gminy Kępno, Bralin i Kobyla Góra.
5.	„Czeska droga” Oznakowanie czarne	ok. 45,0	Syców – Pisarzowice – Marcinki – Zmyślona Parzynowska – Wzniesienie Kobyla Góra – Czermin – Tabor Mały – Bralin – Tabor Wielki – Tabor Stary – Bałdowie – Pisarzowice – Syców Szlak przebiega przez gminy Syców, Kobyla Góra i Bralin.

2. Wojewódzki wykaz międzynarodowych szlaków rowerowych w Wielkopolsce.

SZLAKI ROWEROWE O ZASIĘGU WOJEWÓDZKIM

L.P.	TRASA	DŁUGOŚĆ (w km)	STOPIEŃ TRUDNOŚCI	OPIS TRASY
2.	Transwielkopolska Trasa Rowerowa – Odcinek Południowy (TTR-S) (oznakowanie zielone) Element Wielkopolskiego Systemu Szlaków Rowerowych	281,6	łatwa	Poznań – Tulce – Komorniki – Krzyżowniki – Zimin – Kromolice – Januszewo – Jarosławiec – Środa Wielkopolska – Olszewo – Szlachcin – Brzezcie – Winna Góra – Miłosław – Bugaj – Kozubiec – Mikuszewo – Chlebowo – Pogorzelnica – Śmiełów – Łysa Góra – Żerków – Pawłowice – Stęgosz – Radlin – Wilkowyja – Jarocin – Wola Książęca – Twardów – Kurcew – Korzkwy – Pleszew – Lenartowice – Zawidowice – Brzezcie – Pleszówka – Tursko – Gołuchów – Jedlec – Macew – Popówek – Dojutrow – Pruszków – Kalisz – Trkusów – Droszew – Kurów – Kościuszków – Ociąż – Fabianów – Kwiatków – Lewków – Kołatajew – Ostrów Wielkopolski – Wysocko Małe – Przygodzice – Janków Przygodzki – Trzcieliny – Dębica – Kocięba – Rezerwat Wydymacz – Antonin – Śledzianów – Ostrzeszów – przełęcz pod

				Bałczyną – Parzynów – Zmyślona Parzynowska – Kobyła Góra – Zmyślona Parzynowska – Marcinki –Utrata – Tabor Mały – Lipnik – Bralin – Mnichowice – Nosale – Grębanin – Mroczeń – Łaski – Kuźnica Słupska – Łęka Opatowska – Raków – Siemianice
Południowy odcinek Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej łączy Poznań z powiatem kępińskim, najbardziej na południe wysuniętym powiatem województwa wielkopolskiego. Na trasie liczne zabytki, jak dwór w Koszutach zespół pałacowo-parkowy w Winnej Górze (Muzeum gen. J. H. Dąbrowskiego), pałac w Śmiełowie, zamek w Gołuchowie. Wśród atrakcji przyrodniczych m.in. Zerkowsko – Czeszewski Park Krajobrazowy i Rezerwat „Wydymacz”.				

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Bralin.

W przypadku lustracji zasobów o istotnych wartościach zabytkowych zlokalizowanych na terenie Gminy Bralin na szczególną uwagę zasługuje wiele cennych i historycznie ukształtowanych historycznych układów ruralistycznych następujących miejscowości: Mielęcín (XII w.), Mnichowice (XIII w.), Czermin (XIII w.), Nowa Wieś Książęca (XV w.), Chojęcín (XV w.) oraz Tabor Wielki i Tabor Mały jako założenia związane z osadnictwem czeskich husytów, a także jedyny historyczny układ urbanistyczny miejscowości Bralin (XII – XIII w.), która od XVI do XIX wieku posiadała prawa miejskie.

Ponadto do najważniejszych elementów świadczących o historycznym dziedzictwie należą:

1. Obiekty architektury sakralnej:

- kościół odpustowy „Na Pólku” pw. Narodzenia NMP pomiędzy Bralinem i Mnichowicami (ok. 1711 r.) [w rejestrze zabytków],
- kościół parafialny pw. św. Anny w Bralinie (1627 r. i 1840 r.) [w rejestrze zabytków],
- kościół filialny pw. św. Katarzyny w Mnichowicach (1812 r.) [w rejestrze zabytków],
- kościół parafialny pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej (1804 r.) [w rejestrze zabytków],
- kościół poewangelicki w Bralinie (1867 r.) [w rejestrze zabytków],
- kościół poewangelicki, ob. rzymskokatolicki filialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Taborze Wielkim (1884 – 1885 r.),
- kaplica „Na łąkach” pw. św. Jadwigi Śląskiej (1890 – 1891 r.),

2. Obiekty architektury rezydencjonalnej:

- dwór w Nosalach [w rejestrze zabytków]
- dwór w Nowej Wsi Książęcej
- dwór w Chojęcinie
- dwór w Bralinie

3. Obiekty architektury użyteczności publicznej:

- budynek szkoły w Czerminie
- budynek szkoły w Mielęcinie
- budynek szkoły w Nowej Wsi Książęcej
- budynek szkoły w Chojęcinie
- budynek szkoły w Goli
- budynek szkoły w Taborze Małym
- budynek szkoły w Taborze Wielkim
- budynek dawnej karczmy w Mnichowicach
- budynek dawnej karczmy w Taborze Wielkim
- budynek dawnego zajazdu w Bralinie
- budynek poczty w Bralinie

4. Obiekty architektury mieszkalnej ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

5. Obiekty architektury gospodarczej ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

6. Zabytki techniki:

- Młyn w Nowej Wsi Książęcej
- Dworzec kolejowy w Bralinie

7. Historyczne parki krajobrazowe:

- park dworski w Mielęcinie
- park dworski w Chojęcinie
- park dworski w Nosalach
- park dworski w Nowej Wsi Książęcej
- park dworski w Goli

8. Historyczne cmentarze wszystkich wyznań.

9. Stanowiska archeologiczne

ujęte w gminnej ewidencji zabytków, ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska o własnej formie krajobrazowej w postaci reliktu dworu obronnego, tzw. grodziska stożkowatego.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy.
--

1. **Kościół parafialny pw. św. Anny w Bralinie** – najstarsza zachowana świątynia z w powiecie kępińskim z murowanym prezbiterium w tradycji gotyckiej, przykrytym sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Prezbiterium datowane na 1627 r. Kościół rozbudowany w 1840 r. poprzez przedłużenie jednonawowego korpusu i budowę wieży oraz kruchty bocznej.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KL.III-885/21/61) z dnia 27 grudnia 1961 r., pod numerem 72/A [księga rejestrowa dawnego województwa kaliskiego]

2. **Kościół odpustowy pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Półku” w Bralinie** – obiekt reprezentujący dużą wartość zabytkową w skali kraju, drewniany, na rzucie krzyża greckiego z dachami krytymi gontem. Wzmiankowany już w 1651 r. Obecna świątynia wzniesiona w 1711 r. z fundacji kupca z Rychtała Stanisława Drabika i mieszkańców okolic Bralina. Po stronie wschodniej kościoła charakterystyczne podcieniowe obejście. Wielokrotnie remontowany, ostatnio w latach 2001 – 2002 opierzony, o bardzo oryginalnym rozwiązaniu przestrzennym (rzut zbliżony do krzyża greckiego).

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI-III-5340(109)90) z dnia 31 grudnia 1993 r., pod numerem 606/A [księga rejestrowa dawnego województwa kaliskiego]

3. **Kościół filialny pw. św. Katarzyny w Mnichowicach** – klasycystyczny, murowany, jednoprzestrzenny z masywną wieżą od strony północnej i obszernym prezbiterium zamkniętym półkoliście. Usytuowany w centrum miejscowości otoczony cmentarzem przykościelnym.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-880/215/69) z dnia 14 lipca 1969 r., pod numerem 679/A [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 267/A.

4. **Kościół parafialny pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej** – murowany z drewnianą wieżą od zachodu o konstrukcji słupowo-ryglowej, zbudowany w 1804 r. w stylu neobarokowym z jednonawowym korpusem i węższym prezbiterium zamkniętym pięciobocznie. Usytuowany w centrum miejscowości otoczony cmentarzem przykościelnym.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-880/216/69) z dnia 14 lipca 1969 r., pod numerem 680/A [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 268/A.

5. **Dwór w Nosalach** – zbudowany w 1803 r. w formach barokowych, murowany, podpiwniczony, na rzucie prostokąta, dwutraktowy, amfiladowy z centralnie usytuowaną klatką schodową i z sąsiadującą z nią obszerną salą. Parterowy z mieszkalnym poddaszem, elewacja południowa dziewięcioosiowa, na osi od strony pn. i pd. Wysokie facjaty, dach mansardowy. W XX w. dobudowane na osi od pn. i pd. parterowe przybudówki.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-885/55/64) z dnia 17 grudnia 1964 r., pod numerem 37/A [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 98/A.

6. **Dawny dom starców, ob. dom parafialny przy ul. Wrocławskiej 55 w Bralinie** – wzniesiony ok. połowy XIX w., jeden z najstarszych murowanych budynków w Bralinie, przykład małomiasteczkowej architektury klasycystycznej z charakterystyczną półkolistą facjatą na osi fasady.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-880/210/69) z dnia 25 czerwca 1969 r., pod numerem 650/A [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 261/A.

7. **Poewangelicki zespół sakralny w Bralinie, w skład którego wchodzi: kościół ewangelicki z terenem przykościelnym oraz dawna pastorówka przy ul. 3 Maja 9** – kościół zbudowany w stylu historyzującym zapewne w 1867r., murowany z cegły ceramicznej, nieotynkowany, jednonawowy z pięciobocznym niższym i węższym prezbiterium i wieżą od zachodu. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Dawna pastorówka zlokalizowana na południe od kościoła, parterowa z mieszkalnym poddaszem i facjatą na osi.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. WD-4151/81/10R/2006) z dnia 14 marca 2006 r., pod numerem 287/Wlkp/A [księga rejestrowa województwa wielkopolskiego].

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych.

Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków dla Gminy Bralin według stanu na 2014 r.

Lp.	OBIEKT	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	CZAS POWSTANIA
1	DOM	Bralin	3 Maja	5	4 ćw. XIX w
2	DOM	Bralin	3 Maja	7	4 ćw. XIX w
3	DOM	Bralin	3 Maja	8	4 ćw. XIX w, przebud.
4	PASTORÓWKA, OB. DOM I GABINETY LEKARSKIE	Bralin	3 Maja	9	4 ćw. XIX w
5	DOM	Bralin	3 Maja	11	4 ćw. XIX w, przebud.
6	DOM	Bralin	3 Maja	13	I.30. XX w
7	DOM	Bralin	3 Maja	14	I.30. XX w
8	DOM	Bralin	3 Maja	15	pocz. XX w
9	BUDYNEK GOSPODARCZY	Bralin	3 Maja	15	pocz. XX w
10	DOM	Bralin	3 Maja	17	1 ćw. XX w
11	DOM	Bralin	3 Maja	20	ok.1900
12	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI /P.W.ŚW JANA EWANGELISTY/	Bralin	3 Maja	9a	1867 (1875)
13	OGRODZENIE	Bralin	3 Maja	9a	4 ćw. XIX w
14	DOM	Bralin	Blotna	3	2 poł. XIX w
15	DOM	Bralin	Blotna	7	4 ćw. XIX w
16	BUDYNEK DWORCA KOLEJOWEGO	Bralin	Dworcowa	1	ok. 1900
17	DOM	Bralin	Kacza	1	ok.1900
18	BUDYNEK GOSPODARCZY	Bralin	Kacza	1	ok. 1900
19	DOM	Bralin	Kacza	2	ok. 1910

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

20	DOM	Bralin	Kacza	4	1908
21	SZKOŁA, PÓŻN. DOM NAUCZYCIELA, OB. DOM	Bralin	Kościelna	7	1 poł. XIX w
22	DOM LEŚNICZEGO	Bralin	Leśna	8	I.20 -30. XX w
23	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY	Bralin	Leśna	9	1 ćw. XX w
24	BUDYNEK GOSPODARCZY	Bralin	Leśna	9	1 ćw. XX w
25	BUDYNEK GOSPODARCZY	Bralin	Leśna	9	1 ćw. XX w
26	DOM	Bralin	Lipowa	4	1910
27	DOM	Bralin	Lipowa	6	4 ćw. XIX w
28	DOM	Bralin	Lipowa	7	ok.1900
29	DOM	Bralin	Lipowa	10	4 ćw. XIX w, przebud.
30	DOM	Bralin	Lipowa	12	1900
31	DOM	Bralin	Lipowa	25	1935, rozbud.
32	DOM	Bralin	Lipowa	26	1883
33	CMENTARZ EWANGELICKI	Bralin	Lipowa		1886
34	DOM, OB. BANK SPÓŁDZIELCZY	Bralin	Namysłowska	2	I.20. XX w
35	DWÓR /RZĄDCÓWKA/	Bralin	Namysłowska	7	I.20. XX w, przebud.
36	STODOŁA	Bralin	Namysłowska	7	4 ćw. XIX w
37	BUDYNEK MAGAZYNOWY	Bralin	Namysłowska	7	1 ćw. XX w
38	POZOSTAŁOŚCI PARKU KRAJOBRAZOWEGO	Bralin	Namysłowska	7	1 ćw. XX w
39	CZWORAK /DOM WIELORODZINNY/	Bralin	Namysłowska	8	4 ćw. XIX w
40	DOM	Bralin	Ogrodowa	13	pocz. XX w
41	DOM	Bralin	Ogrodowa	18	k. XIX w
42	DOM	Bralin	Ogrodowa	23	I. 20. XX w
43	DOM	Bralin	Ogrodowa	26	pocz. XX w
44	BUDYNEK GOSPODARCZY	Bralin	Ogrodowa	26	pocz. XX w
45	DOM	Bralin	Ogrodowa	27	pocz. XX w
46	DOM	Bralin	Ogrodowa	30	I.20. XX w
47	DOM	Bralin	Rynek	2	4 ćw. XIX w, przebud.
48	DOM, OB. URZĄD GMINY	Bralin	Rynek	3	k. XIX w , przebud.
49	DOM	Bralin	Spokojna	4	4 ćw. XIX w

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

50	DOM	Bralin	Wrocławska	18	k. XIX w
51	DOM, OB.LEŚNICZÓWKA	Bralin	Wrocławska	29	I.10. XX w
52	DOM	Bralin	Wrocławska	31	1924
53	DOM	Bralin	Wrocławska	35	I.20. XX w
54	DOM	Bralin	Wrocławska	37	4 ćw. XIX w
55	DOM	Bralin	Wrocławska	38	4 ćw. XIX w, przebud. I.30. XX
56	DOM	Bralin	Wrocławska	39	I.80. XIX w, przebud.
57	DOM	Bralin	Wrocławska	41	4 ćw. XIX w
58	DOM	Bralin	Wrocławska	42	1925, przebud.
59	POCZTA	Bralin	Wrocławska	44	k. XIX w
60	DOM	Bralin	Wrocławska	46	4 ćw. XIX w
61	DOM	Bralin	Wrocławska	48	3 ćw. XIX w
62	DOM, OB. BIBLIOTEKA	Bralin	Wrocławska	49	1907
63	DOM	Bralin	Wrocławska	51	1 ćw. XX w
64	DOM	Bralin	Wrocławska	52	pocz. XX w
65	DOM	Bralin	Wrocławska	53	4 ćw. XIX w, przebud.
66	DOM	Bralin	Wrocławska	54	pocz. XX w
67	DOM PARAFIALNY /DAWNIEJ DOM STARCÓW/	Bralin	Wrocławska	55	ok. poł. XIX w
68	DOM	Bralin	Wrocławska	57	k. XIX w
69	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. ANNY	Bralin	Wrocławska	58	1627, rozbud. 1840
70	PLEBANIA	Bralin	Wrocławska	58	ok. 1860
71	CMENTARZ PARAFIALNY	Bralin	Wrocławska	58	poł. XVII w
72	KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. JANA NEPOMUCENA	Bralin	Wrocławska	58	XVIII/XIX w
73	DOM	Bralin	Wrocławska	60	pocz. XX w
74	DOM	Bralin	Wrocławska	61	pocz. XX w
75	DOM, OB. RESTAURACJA I HOTEL	Bralin	Wrocławska	64	ok. 1910, rozbud.
76	DOM	Bralin	Wrocławska	66	pocz. XX w
77	DOM	Bralin	Wrocławska	67	4 ćw. XIX w, przebud. I.30. XX
78	DOM	Bralin	Wrocławska	70	ok. 1920, przebud.
79	DOM	Bralin	Wrocławska	71	I. 20. XX w, przebud.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

80	DOM	Bralin	Wrocławska	75	4 ćw. XIX w, przebud.
81	DOM	Bralin	Wrocławska	78	1928
82	KOŚCIÓŁ ODPUSTOWY PW. NARODZENIA NMP	Bralin	Al. Jana Pawła II		drewn. 1711 r.
83	SZKOŁA	Chojęcin			mur. 1913 lub 1915 r.
84	KAPLICZKA	Chojęcin		16	mur pocz. XX w.
85	KAPLICZKA KRZYŻ	Chojęcin			mur k. XIX w.
86	CZWORAK, OB. DOM	Chojęcin Parcele		1	pocz. XX w
87	DOM DLA WDÓW SŁUŻBY DOWRSKIEJ, OB. DOM	Chojęcin Parcele		2	pocz. XX w
88	DWÓR	Chojęcin Parcele			po poł. XIX w
89	SPICHLERZ, OB. MAGAZYN	Chojęcin Parcele			2 poł. XIX w, przebud.
90	STODOŁA, OB. MAGAZYN	Chojęcin Parcele			4 ćw. XIX w, przebud.
91	PARK KRAJOBRAZOWY	Chojęcin Parcele			3-4 ćw. XIX w
92	DOM	Czermin		6	2 poł. XIX w
93	DOM	Czermin		25	k. XIX w, nadbud.
94	DOM	Czermin		32	4 ćw. XIX w
95	DOM	Czermin		38	pocz. XX w
96	ZBÓR BAPTYSTÓW, ZAJAZD, OB. KAPLICA FIL. P.W. ŚW. JÓZEFA	Czermin			4 ćw. XIX w, przebud.
97	CMENTARZ BAPTYSTÓW Z KOLONII CZESKIEJ	Czermin			XVIII w
98	KRZYŻ	Działosze			drewn. pocz. XX w.
99	STODOŁA OB. MIESZKANIA I STODOŁA	Działosze		20	mur. pocz. XX w.
100	DOM	Gola		15	ok. 1918 - 1933
101	SZKOŁA, OB. DOM	Gola		25	1914
102	DOM	Gola		37	k. XIX w
103	DOM	Gola		38	1937
104	SPICHLERZ	Mielęcin			mur. 4. ćw. XIX w.
105	STODOŁA	Mielęcin			mur. k. XIX w. przebud.
106	STAJNIA	Mielęcin			mur./szach. 2. poł. XIX w.
107	CHLEW I	Mielęcin			mur. ?
108	CHLEW II	Mielęcin			mur. ?

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

109	BUDYNEK GOSPODARCZY	Mielęcin			mur. ?
110	BUDYNEK GOSPODARCZY	Mielęcin			mur. ?
111	BUDYNEK GOSPODARCZY	Mielęcin			mur.?
112	OGRODZENIE Z BRAMĄ NA DZIEDZINIEC	Mielęcin			mur. 1. ćw. XX w.
113	GŁÓWNA BRAMA WJAZDOWA	Mielęcin			mur. 1. ćw. XX w.
114	PARK	Mielęcin			poł. 2. XIX w.
115	SZKOŁA PODSTAWOWA	Mielęcin			mur. k. XIX w.
116	LODOWNIA	Mielęcin			mur k. XIX w.
117	BUDYNEK MIESZKALNY	Mielęcin		1	drewn.l. 30. XX w.
118	BUDYNEK GOSPODARCZY SZKOŁY	Mielęcin		5	mur k. XIX w.
119	SZKOŁA OB. MIESZKANIA	Mielęcin		6	mur. 1. ćw. XX w.
120	ALEJA KASZTANOWA	Mielęcin			2poł. XIX w.
121	DOM	Mnichowice		2	1929
122	DOM	Mnichowice		8	pocz. XX w
123	DOM	Mnichowice		10	4 ćw. XIX w
124	DOM	Mnichowice		13	1907
125	DOM	Mnichowice		14	4 ćw. XIX w, przebud.
126	DOM	Mnichowice		22	pocz. XX w
127	DOM	Mnichowice		26	pocz. XX w
128	KARCZMA, OB. DOM	Mnichowice		46	4 ćw. XIX w, przebud.
129	SZKOŁA, OB. DOM	Mnichowice		56	1829
130	KAPLICA PW. ŚW. JADWIGI	Mnichowice			mur. l. 1890-1891
131	KRZYŻ	Mnichowice			Kamienny ok. poł. XIX w.
132	KRZYŻ	Mnichowice			Kamienny 1836r.
133	KRZYŻ	Mnichowice			Kamienny ok. poł. XIX w.
134	KRZYŻ	Mnichowice			Kamienny ok. poł. XIX w.
135	KOŚCIÓŁ FIL. P.W. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ	Mnichowice			1802
136	OGRODZENIE Z KAPLICAMI	Mnichowice			XIX w
137	CMENTARZ PRZY KOŚCIELE FIL. P.W. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ	Mnichowice			XVII - XXI w

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

138	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		30	Mur. 1 ćw.XX w.
139	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		34	Mur. k. XIX w.
140	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		37	mur. poł. XIX w.
141	BUDYNEK GOSPODARCZY	Mnichowice		37	mur. 2. poł. XIX w.
142	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		40	mur. 4. ćw. XIX w.
143	BUDYNEK GOSPODARCZY	Mnichowice		41	mur. 1898 r.
144	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		44	mur. k. XIX w.
145	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		46	mur. 4. ćw. XIX w.
146	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		48	Mur. 1ćw XX w.
147	BUDYNEK MIESZKALNY	Mnichowice		50	mur. 3. ćw. XIX w.
148	STODOŁA OB. MAGAZYN	Nosale			mur. 1. poł. XIX w. przebud.
149	BRAMA WJAZDOWA NA DZIEDZINIEC	Nosale			mur. 1905 r.
150	BUDYNEK MIESZKALNY PÓŹN. SALA TANECZNA OB. KAPLICA P.W MIŁOSIERDZIA BOŻEGO	Nosale			Mur. pocz. XX w
151	KAPLICZKA Z FIGURA MATKI BOŻEJ	Nosale			Mur. k XIX w
152	BUDYNEK MIESZKALNY	Nosale		7	mur.pocz. XX w. przebud.
153	BUDYNEK MIESZKALNY	Nosale		18	Mur. pocz. XX w.
154	DOM MIESZKALNY DLA SŁUŻBY	Nosale		20	mur. ok. 1920 r.
155	DWÓR	Nosale		21	mur. 1803 r.
156	STODOŁA PÓŹN. MAGAZYN	Nosale		21	2 poł XIX przebud 1912
157	STODOŁA PÓŹN. OWCZARNIA	Nosale		21	mur XVIII/ XIX w. przebud
158	OBORA	Nosale		21	ok. poł. XIX w. przebud.
159	STAJNIA OB. GARAŻ	Nosale		21	mur. 2. poł. XLX w.
160	PARK	Nosale		21	k. XIX w.
161	STODOŁA OB. OBORA TZW. JAŁOWNIK	Nosale			mur. 2. poł. XIX w.
162	KUŹNIA OB. REMIZA	Nosale			mur. 1915 r.
163	GORZELNIA OB. MAGAZYN	Nosale			mur. 2. poł. XIX w. przebud.
164	STODOŁA	Nowa Wieś Książęca		13	k. XIX w
165	DOM	Nowa Wieś Książęca		28	1 ćw. XX w
166	SZKOŁA	Nowa Wieś Książęca		32	1 ćw. XX w

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

167	BUDYNEK GOSPODARCZY	Nowa Wieś Książęca		32	1 ćw. XX w
168	DOM	Nowa Wieś Książęca		41	1911
169	DOM	Nowa Wieś Książęca		42	1913
170	DOM	Nowa Wieś Książęca		43	1 ćw. XX w
171	STODOŁA	Nowa Wieś Książęca		43	1 ćw. XX w
172	DOM	Nowa Wieś Książęca		47	3 ćw. XIX w
173	DOM	Nowa Wieś Książęca		65	k. XIX w
174	DOM -STODOŁA - BUDYNEK INWENTARSKI	Nowa Wieś Książęca		65	k. XIX w
175	DOM	Nowa Wieś Książęca		66	1 ćw. XX w
176	STODOŁA	Nowa Wieś Książęca		66	1 ćw. XX w
177	BUDYNEK GOSPODARCZY	Nowa Wieś Książęca		66	1 ćw. XX w
178	DOM - STODOŁA - BUDYNEK INWENTARSKI	Nowa Wieś Książęca		74	k. XIX w
179	STODOŁA	Nowa Wieś Książęca		74	k. XIX w
180	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY	Nowa Wieś Książęca		81	1804
181	PLEBANIA	Nowa Wieś Książęca		81	1872
182	CMENTARZ PARAFIALNY PRZY KOŚCIELE P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY	Nowa Wieś Książęca		81	XVIII-XXI w
183	MŁYN	Nowa Wieś Książęca			mur. 1. ćw. XX w.
184	KRZYŻ	Nowa Wieś Książęca			kamienny □ 1937r.
185	KRZYŻ DREWNIANY	Nowa Wieś Książęca			Drewniany, 1.poł. XX w.
186	KAPLICZKA GROTA Z FIGURA MATKI BOŻEJ	Nowa Wieś Książęca			mur z kamienia, 2 poł. XX w.
187	DWÓR	Nowa Wieś Książęca			ok. 1920
188	STODOŁA	Nowa Wieś Książęca			pocz. XX w, przebud.
189	PARK KRAJOBRAZOWY	Nowa Wieś Książęca			pocz. XX w
190	BUDYNEK MIESZKALNY	Nowa Wieś Książęca		1	mur. ok. 1930 r.
191	KUŹNIA	Nowa Wieś Książęca		8	mur k. XIX w.
192	KUŹNIA	Nowa Wieś Książęca		13	Mur. k XIX w.
193	D. KARCZMA OB. DOM	Nowa Wieś Książęca		33	Mur. k. XIX w.
194	STODOŁA	Roszkowice			mur. ?
195	OWCZARNIA OB. MIESZKANIA	Roszkowice		8	mur. 1. poł. XIX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

196	OWCZARNIA OB. MIESZKANIA	Roszkowice			mur. ?
197	KRZYŻ	Tabor Mały Utrata			Drewno 1ćw XX w.
198	DOM	Tabor Wielki		3	k. XIX w
199	PASTORÓWKA, OB. DOM	Tabor Wielki		24	4 ćw. XIX w
200	SZKOŁA, OB. DOM	Tabor Wielki		26	1877
201	KARCZMA, OB. DOM LUDOWY	Tabor Wielki		4A	4 ćw. XIX w, przebud.
202	KOŚCIÓŁ BRACI CZESKICH, OB. FIL. P.W. MATKI BOŻEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ	Tabor Wielki			4 ćw. XIX w
203	CMENTARZ HUSYCKI	Tabor Wielki			XVIII - pocz. XX w
204	BUDYNEK MIESZKALNY	Tabor Wielki		7	Mur 1921 r.
205	BUDYNEK MIESZKALNY	Tabor Wielki		12	Mur. ok. 1900 r.
206	BUDYNEK MIESZKALNY	Tabor Wielki		79	mur pocz. XX w.
207	BUDYNEK MIESZKALNY	Wygoda Turkowska		11	Mur. 1ćw. XX w
208	BUDYNEK MIESZKALNY	Wygoda Turkowska		12	Mur. 1ćw. XX w.

Wykaz obiektów dotychczas nie ujętych w gminnej ewidencji zabytków dla Gminy Bralin a figurujących w adresowej ewidencji zabytków Gminy Bralin prowadzonej przez WWKZ według stanu zachowania z lat 80. XX w. Stan na czerwiec 2014 r.

Lp.	OBIEKT	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	CZAS POWSTANIA
1	Obejście podcieniowe kościoła pw. Narodzenia NMP z ogrodzeniem	Bralin			drewn 1711 r..
2	Park	Gola			
3	Leśniczówka ob. mieszkania	Lipnik		1	mur. ok. poł. XIX w.
4	Oficyna dworska	Mielęcin			mur. 4. ćw. XIX w.
5	Obora	Mielęcin			mur. ?
6	Dwór ob. mieszkania	Mnichowice		1	mur. 4. ćw. XIX w.
7	Obora ob. magazyn	Mnichowice			mur. k. XIX w.
8	Czworak ob. dom	Nosale		7	mur. pocz. XX w.
9	Budynek mieszkalny	Nosale		6	mur. pocz. XX w. przebud.
10	Budynek mieszkalny	Nosale		9	mur.pocz. XX w.
11	Budynek mieszkalny	Nosale			mur. ?

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

12	Stodoła polna	Nosale			drewn. ?
13	Budynek gospodarczy	Nosale			mur. I. 20-30 XX w.
14	Studnia ob. hydrofornia	Nosale			mur. pocz. XIX w. przebud.
15	Brama między dziedzińcem a parkiem	Nosale			mur. 1. ćw. XX w.
16	Ogrodzenie parku	Nosale			mur. 2. poł. XIX w.
17	Park	Nosale			k. XIX w.
18	Budynek gospodarczy	Nowa Wieś Książęca			mur. 3/4. ćw. XIX w.
19	Obora	Nowa Wieś Książęca			mur. ?
20	Stajnia	Nowa Wieś Książęca			mur. 2. poł. XIX w.
21	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca		2	mur. 1. ćw. XX w.
22	Dom dla służby ob. mieszkania	Roszkowice		10	mur. 1 poł. XIX w.
23	Budynek mieszkalny	Chojęcin-Szum		20	mur. 1903 r.
24	Szkoła ob. sklep	Tabor Mały		20	mur. 4. ćw. XIX w.
25	Budynek mieszkalny	Tabor Mały		25	mur. ?
26	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki		10	mur.pocz. XX w.
27	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki		40	drewn./mur.4. ćw. XIX w.
28	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki		43	mur. 4. ćw. XIX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych

1. **Zespół wyposażenia kościoła odpustowego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Półku” w Bralinie** – 28 obiektów tworzących zróżnicowany zespół obiektów sztuki snycerskiej, rzeźbiarskiej, malarskiej i użytkowej reprezentujący stylistykę począwszy od gotyckiej, poprzez renesansową, barokową i klasycystyczną w przedziale czasowym od XV do XIX wieku.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz.Ks.Z.II-1/2/50) z dnia 3 czerwca 1950 r. [ołtarz NMP] oraz decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. Kl.III-860/37/72) z dnia 18 maja 1972 r. pod numerem 207/B [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 26/B [pozostałe obiekty]

2. **Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Anny w Bralinie** – 27 obiektów tworzących dość ujednolicony stylistycznie zespół wyposażenia kościoła wzniesionego w 1627 r. obejmujący głównie barokowe obiekty sztuki snycerskiej, rzeźbiarskiej, malarskiej i użytkowej z XVII i XVIII w.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. Kl.III-860/36/72) z dnia 18 maja 1972 r., pod numerem

206/B [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 25/B

3. **Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej** – 10 obiektów tworzących spójny stylistycznie, klasycystyczny zespół wyposażenia kościoła zbudowanego na początku XIX wieku. Zabytki te stanowią integralną część wyposażenia kościoła, reprezentując głównie dzieła snycerki i rzeźby z czasu budowy kościoła oraz barokowych dzieł sztuki użytkowej.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. Kl.III-860/48/72) z dnia 24 maja 1972 r., pod numerem 218/B [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 37/B

4. **Zespół wyposażenia kościoła filialnego pw. św. Katarzyny w Mnichowicach** – 22 obiektów stanowiących integralną część wyposażenia kościoła. Zabytki ruchome reprezentują głównie barokowe i klasycystyczne dzieła snycerki, rzeźby, malarstwa i sztuki użytkowej z XVIII i XIX wieku.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. Kl.III-860/49/72) z dnia 24 maja 1972 r., pod numerem 219/B [księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego], w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 38/B

3.4. Zasoby muzealne.

Gmina Bralin nie posiada w zorganizowanej formie zasobów, które nazwać by można muzealnymi. Jednakże gminny program opieki nad zabytkami dla gminy Bralin zakłada w przyszłości organizację placówki przy Urzędzie Gminy Bralin zajmującej się pozyskiwaniem i gromadzeniem eksponatów związanych z historią i kulturą regionu.

3.5. Krajobraz kulturowy.

W granicach administracyjnych Gminy Bralin zlokalizowany jest jeden obszar objęty ochroną prawną, a mianowicie jest to obszar chronionego krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska” utworzony na mocy Rozporządzenia Wojewody Kaliskiego nr 5 z dnia 7 września 1995 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Kaliskiego Nr 5/95)

W odniesieniu do gminy Bralin na terenach położonych w wyżej wymienionym obszarze chronionego krajobrazu zastosowano następujące zakazy odnoszące się do przyszłego zagospodarowania tychże terenów:

- zakaz lokalizowania obiektów i instalowania urządzeń szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi oraz mogących znacznie pogorszyć stan środowiska.
- zakaz lokalizowania obiektów i instalowania urządzeń trwale naruszających walory krajobrazu terenu.
- zakaz urządzania i utrzymywania otwartych kanałów ściekowych,
- zakaz wprowadzania zmian stosunków wodnych mogących negatywnie wpłynąć na środowisko przyrodnicze.
- zakaz likwidowania oczek wodnych i przekształcania terenów podmokłych,
- zakaz lokalizowania składowisk i wylewisk odpadów przemysłowych i komunalnych pochodzących spoza gmin znajdujących się w obrębie Parku,
- zakaz lokalizowania ośrodków hodowlanych na skalę przemysłową posługujących się

- metodą bezściełową,
- zakaz gnojowicowania gruntów rolnych, za wyjątkiem własnych gruntów zgodnie z zasadami agrotechnicznymi.

Ponadto na terenach tych przewidziano wymóg uzgadniania z Wojewodą następujących czynności:

- decyzji w sprawie likwidacji zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych,
- lokalizacji ośrodków hodowlanych na skalę przemysłową o wielkości powyżej 100 DJP,
- lokalizacji nowych ośrodków wypoczynkowych i obiektów o charakterze hotelarskim, budowy nowych dróg, linii energetycznych, ciągów ciepłowniczych, gazowych itp. za wyjątkiem urządzeń lokalnych,
- prowadzenia prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, a w szczególności budowy stawów rybnych i innych zbiorników wodnych,
- prowadzenia nowych melioracji, dokonywania regulacji rzek i potoków,
- programów i wieloletnich planów gospodarki rolnej, łowieckiej, rybackiej i turystycznej.

Określone zostały następujące ogólne zasady odnoszące się do zarządzania i gospodarowania na obszarach chronionego krajobrazu:

- prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z ogólnymi zasadami zagospodarowania lasów wchodzących w skład parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu,
- prowadzenie gospodarki w zakresie eksploatacji złóż surowców mineralnych wyłącznie w oparciu o zasady określone odrębną decyzją koncesyjną,
- ochrona istniejących obiektów historyczno-kulturowych,
- dostosowanie nowej zabudowy w zakresie bryły, skali, materiałów i form architektonicznych - harmonizujących z walorami krajobrazowymi - do lokalnej tradycji oraz, dążenie do wyeliminowania obiektów dysharmonizujących, prowadzenie gospodarki rolnej nie powodującej degradacji gleb i innych elementów środowiska, w tym zakaz stosowania pestycydów I i II grupy - z wyjątkiem sadów, zasada ograniczania lokalizacji nowych obiektów budowlanych poza granicami jednostek osadniczych - do sytuacji określonych planem.

W stosunku do stref ekosystemów wodno-łukowych położonych na obszarze chronionego krajobrazu przewidziano następujące obowiązki:

- zakaz lokalizowania obiektów budowlanych z wyjątkiem zbiorników wodnych i związanych z nimi budowli hydrotechnicznych oraz dróg, mostów i sieci infrastruktury technicznej,
- prowadzenie gospodarki zmierzającej do odtworzenia i utrzymywania wartości naturalnych, łągów, zadrzewień, łąk, cieków i zbiorników wodnych wraz z ich biologicznym obrzeżem. Z zastrzeżeniem, iż odległość granicy strefy od brzegu cieku wodnego nie może być mniejsza niż 5 m.

W stosunku do stref dolesień położonych na obszarze chronionego krajobrazu przewidziano następujące obowiązki:

- zakaz lokalizowania obiektów budowlanych z wyjątkiem obiektów i budowli związanych bezpośrednio z gospodarką leśną, zbiorników wodnych i związanych z nimi budowli hydrotechnicznych oraz dróg, mostów i sieci infrastruktury technicznej,
- prowadzenie gospodarki zmierzającej do rekultywacji terenów zdewastowanych i nieużytków w kierunku leśnym przez sukcesywne zalesianie najsłabszych gruntów rolnych.

W stosunku do stref zadrzewień położonych na obszarze chronionego krajobrazu

przewidziano następujące obowiązki:

- pełna ochrona istniejącego drzewostanu,
- zakaz lokalizacji obiektów budowlanych z wyjątkiem lokalnych dróg i sieci infrastruktury technicznej,
- prowadzenie gospodarki zmierzającej do wzbogacenia i zwiększenia różnorodności istniejącego drzewostanu, z uwzględnieniem typów siedlisk.

Poza wyróżnionym na terenie gminy obszarem chronionego krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska” bardzo istotny element krajobrazu kulturowego tworzą historyczne założenia urbanistyczne na terenie gminy (Bralin, Mnichowice, Czermin, Mielęcín, Nowa Wieś Książęca, Nosale, Tabor Wielki i Tabor Stary oraz Chojęcin), a także historyczne rozłogi pól i łąk oraz wytyczona w przeszłości infrastruktura komunikacyjna włącznie z przebiegiem linii kolejowej.

Warto podkreślić, iż szczególnie cenną formę krajobrazu kulturowego zlokalizowaną na terenie gminy tworzy rzadko spotykana lokalizacja kościoła odpustowego „Na Pólku” w Bralinie.

3.6. Zabytki archeologiczne.

3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Bralin.

Relikt dworu obronnego, tzw. grodzisko stożkowate – obiekt reprezentujący znaczną w skali regionu wartość historyczną i naukową stanowiący pozostałość po dworze obronnym funkcjonującym od połowy XV do przełomu XVI i XVII wieku. Zachowany w postaci zniwelowanego kopca o wysokości dochodzącej do 1,5 m. ponad płaszczyznę otaczającej łąki. Podczas badań weryfikacyjnych prowadzonych w obrębie obiektu wydobyta została znaczna ilość zabytkowego materiału ruchomego.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI-III-5340/100/86) z dnia 19 grudnia 1986 r., pod numerem 488/A [księga rejestrowa dawnego województwa kaliskiego]

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

3.6.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej z terenu Gminy Bralin.

Na terenie Gminy Bralin zlokalizowano tylko jeden obiekt o własnej formie krajobrazowej i jest nim wymieniony powyżej wpisany do rejestru zabytków relikty siedziby mieszkalno-obronnej zwanej także grodziskiem stożkowatym. Obiekt ten zlokalizowany jest w pobliżu Bralina o ok. 500 metrów w kierunku południowo-zachodnim od miejscowości pośród podmokłych łąk w pobliżu niewielkiego cieku wodnego zwanego Czarną Widawką. Opisywany nasyp wyniesione jest nad poziom terenu do wysokości 1,5 metra z niewielką niecką w środku, założony na rzucie owalu z otaczającymi widocznymi relikdami rowu-fasy o szerokości sięgającej we fragmentach 7 metrów. Przedmiotowe wyniesienie w całości porośnięte jest trawą oraz kilkoma młodymi drzewami i krzewami.

3.6.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Bralin⁴.

⁴ Dane ilościowe dotyczące liczby stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie Gminy Bralin pochodzą z „Raportu o stanie zabytków w Gminie Bralin” opracowanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu. Autorzy opracowania: Dorota Rutkowska, Ewa Andrzejewska, Zdzisław Walczak, Stanisław Małyszko, Janusz

<u>STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE</u>	<u>ILOŚĆ</u>
GRODZISKA	1
OSADY	59
CMENTARZYSKA	10

Pod względem geograficznym i geologicznym gmina Bralin położona jest w obrębie dwóch jednostek geomorfologicznych. Większa część terenu - usytuowana w południowej i wschodniej części gminy - zlokalizowana jest w południowej i centralnej części Wysoczyzny Wieruszowskiej wzniesionej na 170-208 m n.p.m. Obszar ten reprezentuje krajobraz wysoczyzny morenowej falistej, o deniwelacjach sięgających do 10 m i spadkach, lokalnie tylko przekraczających 5%. W zasięgu wysoczyzny występują wyraźne, rozległe obniżenia szerokości 1-1,5 km o dnach położonych na poziomie 170-172 m n.p.m., czyli ok. 5-7m poniżej średniej wysokości wysoczyzny. Do obniżeń tych dowiązuje system dolinek bocznych, rozcinających rozgałęzionym systemem Wysoczyznę. W przypadku gminy Bralin są to: rzeka Niesob, Szumna Woda oraz Czarna i Biała Widawa wraz z dopływami.

Północno-zachodni obszar gminy Bralin stanowi niewielki fragment południowo-zachodniego skłonu Wzgórz Ostrzeszowskich tworzących wał moren czołowych spiętrzonych wyznaczających maksymalny zasięg stadiału warciańskiego zlodowacenia środkowopolskiego. Teren ten charakteryzowany silnie urozmaiconą rzeźbą o znacznie większych deniwelacjach (15-20 m) i spadkach do 12-15% i rozcięty licznymi wyraźnymi nieckowatymi dolinkami o szerokości 40-60m i głębokości 5-6m.

Budowę powierzchniowych warstw geologicznych tworzą w większości gleby brunatne wytworzone z glin lekkich spiaszczonych oraz gleby pseudobielicowe i brunatne wylugowane zawierające w poziomie orno-próchnicznym piasek gliniasty lekki pylasty na glinach oraz gleby murszowo - torfowe, murszowo - mineralne oraz nieliczne czarne ziemie właściwe.

Na terenie Gminy Bralin zlokalizowano dużą ilość stanowisk archeologicznych. Ich wartość naukowo-badawcza i konserwatorska jest zróżnicowana. Do cennych należą te, które potencjalnie mogą przybliżyć badaczom obraz osadnictwa omawianego regionu w pradziejach i średniowieczu. Te pierwsze reprezentowane są głównie przez stanowiska osadowe - otwarte, zaś drugie to liczne ślady świadczące o lokalizacji pól uprawnych w wiekach średnich i nowożytności. W większości jednak wyżej wymienione pozostałości po działalności ludzi zamieszkujących ówczesnie teren dzisiejszej gminy Bralin nie stanowią jak dotąd potencjalnych miejsc szczegółowej eksploracji archeologicznej.

Przeprowadzone na terenie gminy wstępne rozpoznanie powierzchniowe ujawniło liczne ślady wcześniejszego, pradziejowego osadnictwa związanego z kulturami łużycką (epoka brązu i wczesna epoka żelaza) i przeworską (okres rzymski), natomiast z epok starszych np. epoki kamienia (neolitu) sporadycznie zarejestrowano występowanie stanowisk archeologicznych związanych z kulturą pucharów lejkowatych.

Wyróżnić należy także obszary związane z trwałym osadnictwem średniowiecznym obejmujące w szczególności miejscowości Mnichowice, Czermin, Chojęcin i Bralin. Osady te wykorzystały swego czasu sprzyjającą koniunkturę gospodarczą i położenie na wczesnośredniowiecznym szlaku handlowym prowadzącym ze Śląska na Mazowsze i z Małopolski do Wielkopolski. Inne miejscowości - tj. Mielęcín, Tabor Stary, Nowa Wieś Książęca - o średniowiecznej metryce wymagają systematycznych badań archeologicznych i historycznych.

Szczególnie cennym obiektem archeologicznym jest zlokalizowany w okolicy Bralina późnośredniowieczny dwór obronny wpisany do rejestru zabytków, w przyszłości prowadzone na obiekcie badania archeologiczne mogą przynieść wiele interesujących informacji o historii i kulturze regionu Bralina z okresu od XV do XVII w.

Pod wieloma względami – kulturowymi i osadniczymi – interesujące są osady pradziejowe i wczesnośredniowieczne, które mogą stanowić podstawę do podjęcia problematyki osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego.

W chwili obecnej bardzo trudna do sprecyzowania jest wartość poznawcza poszczególnych stanowisk, zwłaszcza związanych z okresami wcześniejszymi. W związku z tym na wytypowanych przez WUOZ stanowiskach archeologicznych należy przeprowadzić szczegółową ich inwentaryzację oraz wykonać badania weryfikacyjno-sondażowe. Na ich podstawie zostanie dokonany wybór obiektów archeologicznych przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków.

3.7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

3.7.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego.

1. **Kościół parafialny pw. św. Anny w Bralinie**
Budynek kościoła w zadawalającym stanie technicznym z ciągłością w prowadzeniu na bieżąco prac remontowych. W latach 2002-2003 wymienione zostało pokrycie dachowe kościoła oraz wykonano remont elewacji wieży. W 2004 r. kontynuowano ww. prace w zakresie remontu elewacji nawy i prezbiterium oraz dokonano wymiany okien w części obiektu.
2. **Kościół odpustowy pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Półku” w Bralinie**
Obiekt w dobrym stanie technicznym po długotrwałych pracach remontowych i konserwatorskich prowadzonych w minionych latach z różną intensywnością od 1976 do 2003 r. Wśród ostatnio przeprowadzonych remontów w 2002 r. kościół poddany został kompleksowym pracom remontowym dachu oraz ścian. Wymieniono pokrycie dachowe zachowując pokrycie gontowe, zrekonstruowano sygnaturkę. Zdjęto szalunek i zaimpregnowano zrąb ścian od zewnątrz uprzednio flekując i czyszcząc konstrukcję. Rok później odrestaurowano w podcieniach kaplicę MB Szkaplerznej i kaplicę św. Antoniego.
3. **Kościół filialny pw. św. Katarzyny w Mnichowicach**
Świątynia w stanie technicznym zadawalającym, użytkowana, bez poważnych zagrożeń natury konstrukcyjnej.
4. **Kościół parafialny pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej**
Świątynia w stanie technicznym zadawalającym, użytkowana, bez poważnych zagrożeń natury konstrukcyjnej.
5. **Dwór w Nosalach**
Obiekt w 2006 roku przeszedł w ręce prywatnego właściciela, który opracował program użytkowy dla dworu oraz innych obiektów zlokalizowanych w jego otoczeniu m.in. park, obiekty gospodarcze na terenie folwarku. Obecnie w obiekcie i jego otoczeniu trwają prace adaptacyjne, remontowe i konserwatorskie, na które właściciel uzyskał pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
6. **Dawny dom starców, ob. dom parafialny przy ul. Wrocławskiej 55 w Bralinie**
Budynek jest własnością parafii rzymsko-katolickiej pw. Św. Anny w Bralinie. Obiekt zabezpieczony, wewnątrz domu parafialnego w chwili obecnej przekształcone zostało na potrzeby usługowe. Wymagany jest jeszcze remont elewacji wraz z osuszeniem murów oraz remont pokrycia dachowego.

7. **Poewangelicki zespół sakralny w Bralinie, w skład którego wchodzi: kościół ewangelicki z terenem przykościelnym oraz dawna pastorówka przy ul. 3 Maja 9**
Kościół przejęty przez samorząd gminy, zabezpieczony, obecnie użytkowany sporadycznie. W 2006 r. przeprowadzono we wnętrzu kościoła badania konserwatorskie. Na chwilę obecną wymagany jest pilnie remont pokrycia dachowego, będącego w złym stanie technicznym. W planach władz samorządowych uwzględniono kapitalny remont obiektu z przeznaczeniem na cele kulturalne i bibliotekę. Budynek dawnej plebani jest własnością samorządu gminnego oraz osoby prywatnej, użytkowany, w dobrym stanie technicznym, wymagający zabiegów mających na celu przywrócenie w poszczególnych elementach oryginalnych form architektonicznych.
8. **Zespół wyposażenia kościoła odpustowego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Półku” w Bralinie**
Ostatni przeprowadzone szczegółowe oględziny obiektów pozwoliły ustalić, iż na najbliższy czas należy zaplanować konserwację monochromatyczną dekorację malarską wnętrza z 1 ćw. XIX w. Pozostałe elementy wyposażenia i wystroju kościoła zostały poddane konserwacji w ostatnich latach
9. **Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Anny w Bralinie**
Większość elementów wyposażenia kościoła zachowało się w stanie dobrym lub zadowalającym. Najpilniejszego podjęcia prac konserwatorskich wymagają pozostałości tryptyku przeniesionego w 1983 r. z kościoła odpustowego „Na Półku” w Bralinie i ogołoconego w wyniku kradzieży w 1994 roku z 4 płaskorzeźbionych kwater oraz figury Madonny. W szczególnie złym stanie znajdują się malowane kwatery z wyobrażeniami św. Barbary i Katarzyny – ich warstwa malarska posiada liczne odspojenia i odpryski sięgające do gruntów. Wobec istnienia materiału ikonograficznego można byłoby także rozważyć możliwość zrekonstruowania brakujących elementów ołtarza.
10. **Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej**
Elementy wyposażenia pozostające na miejscu są w stanie zadowalającym. W czasie oględzin stwierdzono, iż ołtarze i rzeźba figuralna zostały poddane w latach 80. XX w. (nieprofesjonalnej renowacji, w wyniku której pokryto je wtórnymi, olejnymi malaturami i nieszlachetnymi złoconiami. Docelowo pożądane byłoby przywrócenie obiektom pierwotnej kolorystyki, a także poddanie konserwacji dwóch obrazów ołtarzowych.
11. **Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Katarzyny w Mnichowicach**
Podczas ostatniej lustracji kościoła stwierdzono, iż zachowane na miejscu elementy wyposażenia znajdują się w stanie zadowalającym lub dobrym. Ołtarze, ambona, chrzcielnica, rzeźby i prospekt organowy pokryte są wtórnymi malaturami. Najpilniejszej interwencji konserwatorskiej wymaga obraz Ukrzyżowania ze względu na liczne odpryski warstwy malarskiej oraz gruntownie przemalowany obraz ołtarzowy św. Jana Nepomucena.
12. **Relikt dworu obronnego, tzw. grodzisko stożkowe w Bralinie**
Relikt dworu znajduje się w pld. zach. części miejscowości Bralin. Obecnie relikw dworu wykazuje dostateczny stan zachowania, teren wałów oraz wnętrza grodziska wyłączony został z gospodarki rolnej. Najpoważniejsze zagrożenie dla obiektu stanowi zbyt głęboka orka w otoczeniu grodziska oraz nadmierne porastanie obiektu drzewami i krzewami. Obiekt znajduje się we władaniu osób prywatnych.
13. **Dziedzictwo archeologiczne**
W przypadku stanu zachowania dziedzictwa archeologicznego, powszechne zagrożenie dla zachowanych stanowisk archeologicznych stanowią:

- samowolne i niekontrolowane poszukiwania eksponatów archeologicznych zwłaszcza z wykorzystywaniem wykrywaczy metali
- nielegalny pobór kruszywa
- głęboka orka z uwagi na w większości rolniczy charakter gminy
- inwestycje związane z zalesianiem wybranych obszarów na terenie gminy
- inwestycje związane z budową podziemnej infrastruktury sieciowej oraz infrastruktury drogowej, a także wszelakie inwestycje budowlane
- procesy naturalne związane z denudacją zwłaszcza w przypadku stanowisk eksponowanych na odsłoniętych partiach stoków.

3.7.2. Wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla Gminy Bralin.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bralin zostało zatwierdzone przez Radę Gminy Bralin uchwałą Nr XXI/103/2012 Rady Gminy Bralin z dnia 2 kwietnia 2012 r.

W odniesieniu do zasobów z zakresu dziedzictwa kulturowego studium zawiera następujące zapisy:

„6. KIERUNKI DZIAŁAŃ ZWIĄZANE Z OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

6.1. OGÓLNE KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

W „Studium” określa się następujące ogólne kierunki ochrony środowiska kulturowego i krajobrazu:

- Zachowanie obiektów o wartościach kulturowych poprzez ich konserwację, rewaloryzację, adaptację do współczesnych potrzeb i wymogów;
- Rozszerzenie zakresu ochrony poprzez ustanowienie obszarów ochrony konserwatorskiej do uwzględnienia w planach zagospodarowania przestrzennego;
- Waloryzacja oraz przekształcanie obiektów dysharmonijnych i obszarów zdegradowanych w oparciu o przepisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- Kontynuacja rozwoju budownictwa w oparciu o walory kulturowe na zasadzie kontynuacji cech przestrzennych – kształtowanie skali i formy nowej zabudowy w nawiązaniu do historycznej, jako jej twórczej interpretacji;
- Zachowanie, w miarę możliwości bez przekształceń, krajobrazu otwartego.

6.2. ELEMENTY OCHRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO UJĘTE W „STUDIUM”

W „Studium” określa się następujące elementy ochrony środowiska kulturowego:

- 1) Obiekty i obszary objęte ochroną konserwatorską;
- 2) Obszary proponowane do objęcia ochroną konserwatorską;

3) Obiekty proponowane do objęcia ochroną konserwatorską.

6.3. OBIEKTY I OBSZARY OBJĘTE OCHRONĄ KONSERWATORSKĄ

6.3.1. Zabytki posiadające wpis do rejestru

Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z treści obowiązujących przepisów. W odniesieniu do obiektów i obszarów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej. Wszelkie działania dotyczące obiektów i obszarów posiadających wpis do rejestru zabytków winny być prowadzone w oparciu o wytyczne właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków i zgodnie z zatwierdzoną dokumentacją.

Na obszarze gminy Bralin występują następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- 1) Kościół par. p. w. św. Anny 1627, 1840 /Bralin/, Nr rej. 72/A z dnia 27.12.1961 r.;
- 2) Dom starców, obecnie dom parafialny, poł. XIX w. /Bralin ul. Wrocławska 55/, Nr rej. 261/A z dnia 25.06.1969 r.;
- 3) Dawny kościół ewangelicki; 1867r. /Bralin, ul. 3 Maja/, Nr rej. 287/Wlkp/A z dnia 14.03.2006r.;
- 4) Pastorówka, obecnie ośrodek zdrowia z lokalami mieszkalnymi na piętrze, 2 poł. XIX w., /Bralin ul. 3 Maja 9/, Nr rej. 287/Wlkp/A z dnia 14.03.2006 r.;
- 5) Grodzisko stożkowate w Bralinie, 488/Ka z dnia 19.12.1986 r.;
- 6) Kościół odpustowy p. w. Narodzenia NMP „Na Półku” /Bralin/, 1711 r., Nr rej. 606/A z dnia 31.12.1990 r.;
- 7) Kościół p. w. św. Katarzyny; 1802 r. /Mnichowice/, Nr rej. 267/A z dnia 14.07.1969 r.;
- 8) Dwór, 1803 r., /Nosale/, Nr rej. 98/A z dnia 17.12.1964 r.;
- 9) Kościół parafialny p. w. Świętej Trójcy, murowano – drewniany, 1804 r. /Nowa Wieś Książęca/, Nr rej. 268/A z dnia 14.07.1969 r.

6.4. OBSZARY PROPONOWANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ KONSERWATORSKĄ

Na „Rysunku Studium” wyznaczono obszary cenne historycznie, kulturowo i krajobrazowo, proponowane do objęcia ochroną konserwatorską, polegającą na uwzględnieniu ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, jako chronionych prawem miejscowym stref ochrony konserwatorskiej i archeologicznej. W planach zagospodarowania przestrzennego winny obowiązywać ustalenia dotyczące zasad zagospodarowania terenów oraz kształtowania zabudowy oparte na poniższych wytycznych określonych dla poszczególnych form ochrony.

6.4.1. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej

W „Studium” wprowadza się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmującą tereny o najcenniejszych fragmentach historycznej zabudowy. Działania konserwatorskie w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej zmierzają do zachowania oraz konserwacji historycznych obiektów wpisanych do rejestru zabytków wraz z najbliższym otoczeniem.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące określone na „Rysunku Studium” strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej winny uwzględniać poniższe wymogi konserwatorskie:

- 1) Obiekty zabytkowe należy poddać restauracji i modernizacji technicznej;

- 2) Wszelkie działania inwestycyjne należy uzgadniać ze Służbą Ochrony Zabytków.

6.4.2. Strefa podwyższonej ochrony konserwatorskiej

W „Studium” wprowadza się strefę podwyższonej ochrony konserwatorskiej obejmującą tereny historycznej zabudowy o wysokich walorach architektoniczno-urbanistycznych oraz historycznych układów zieleni. Działania konserwatorskie w strefie podwyższonej ochrony konserwatorskiej zmierzają do zachowania i uczytelnienia historycznego układu przestrzennego oraz do konserwacji jego głównych elementów - zabudowy, rozplanowania, przebiegu ciągów komunikacyjnych, kompozycji wewnątrz zabudowy, historycznych linii zabudowy i układów zieleni zabytkowej.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące określone na „Rysunku Studium” strefy podwyższonej ochrony konserwatorskiej winny uwzględniać poniższe wymogi konserwatorskie:

- 1) Obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu;
- 2) Nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania, skali i bryły przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;
- 3) Nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną;
- 4) Wszelka działalność inwestycyjna musi uwzględniać istniejące już związki przestrzenne i planistyczne;
- 5) Nowe inwestycje winny stanowić rozszerzenie lub uzupełnienie istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących relacji oraz nie mogą kolidować z historycznym charakterem obiektu;
- 6) Wszelkie działania inwestycyjne należy konsultować ze Służbą Ochrony Zabytków.

6.4.3. Strefa podstawowej ochrony konserwatorskiej

W „Studium” wprowadza się strefę podstawowej ochrony konserwatorskiej obejmującą tereny o historycznym układzie zabudowy. Działania konserwatorskie w strefie podstawowej ochrony konserwatorskiej zmierzają do zachowania historycznego układu przestrzennego oraz do konserwacji jego charakterystycznych elementów, takich jak: rozplanowanie zabudowy, przebieg ciągów komunikacyjnych, linie zabudowy.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące określone na „Rysunku Studium” strefy podstawowej ochrony konserwatorskiej winny uwzględniać poniższe wymogi konserwatorskie:

- 1) Obiekty o wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu;
- 2) Nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania, skali i bryły oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;
- 3) Nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną.

6.4.4. Strefa ochrony ekspozycji widokowej

W „Studium” wprowadza się strefę ochrony ekspozycji widokowej obejmującą miejsca szczególnej ekspozycji panoram krajobrazu kulturowego o wartościach ponadlokalnych. Działania

konserwatorskie w strefie ochrony ekspozycji widokowej zmierzają do wyeliminowania nowych inwestycji w miejscach istotnych dla zachowania najcenniejszych wartości krajobrazu kulturowego. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące określone na „Rysunku Studium” strefy ochrony ekspozycji widokowej winny uwzględniać poniższe wymogi konserwatorskie:

- 1) Obowiązuje zakaz wznoszenia inwestycji kubaturowych przesłaniających widok na Kościół odpustowy p. w. Narodzenia NMP „Na Półku” oraz na grodzisko stożkowate w Bralinie;
- 2) Obowiązuje zakaz wznoszenia wokół kościoła „Na Półku” oraz grodziska w Bralinie obiektów budowlanych za wyjątkiem sieci infrastruktury technicznej;
- 3) Obowiązuje zakaz zalesiania obszarów, położonych w strefie.

6.4.5. Strefa lokalizacji stanowisk archeologicznych

W „Studium” wyznacza się strefy lokalizacji stanowisk archeologicznych obejmujące tereny udokumentowanych stanowisk archeologicznych wraz z ich bezpośrednim otoczeniem.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące określone na „Rysunku Studium” strefy lokalizacji stanowisk archeologicznych winny uwzględniać poniższe wymogi konserwatorskie:

- Obowiązuje zakaz lokalizowania elektrowni wiatrowych.
- Lokalizacja pozostałości inwestycji oraz wprowadzanie zalesień na terenie strefy lokalizacji stanowiska archeologicznego dopuszczalne jest wyłącznie pod warunkiem uzyskania zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków i po ewentualnym przeprowadzeniu ratowniczych badań archeologicznych;
- Wyniki badań decydują o możliwości kontynuowania prac budowlanych, konieczności zmiany technologii lub ewentualnie o ich zaniechaniu i zmianie przeznaczenia terenu.

Strefami lokalizacji stanowisk archeologicznych objęto następujące stanowiska archeologiczne występujące na obszarze gminy Bralin:

Obszar 75-36

59 /75-36	-	śląd osadnictwa	KŁ	nz
60 /75-36	-	śląd osadnictwa	OWRON	nz
	-	punkt osadniczy	ON	nz
61 /75-36	-	śląd osadnictwa	OWR	nz
	-	śląd osadnictwa	WŚ	nz
62 /75-36	-	osada	WŚ	nz
63 /75-36	-	śląd osadnictwa	KŁ	nz
	-	punkt osadniczy	ON	nz
64 /75-36	-	śląd osadnictwa	KŁ	nz
	-	śląd osadnictwa	OWR	nz
65 /75-36	-	osada	ON	nz
66 /75-36	-	śląd osadnictwa	KŁ	nz
	-	śląd osadnictwa	ON	nz
67 /75-36	-	śląd osadnictwa	WŚ	nz
	-	punkt osadniczy	ON	nz
68 /75-36	-	śląd osadnictwa	WŚ	nz
	-	osada	ON	nz
69 /75-36	-	śląd osadnictwa	EK	nz
	-	punkt osadniczy	ON	nz
70 /75-36	-	śląd osadnictwa	EK	nz

-	osada	ON	nz
71 /75-36	- osada	ON	nz
72 /75-36	- osada	ON	nz
73 /75-36	- punkt osadniczy	OWR	nz
-	osada	ON	nz

Obszar 76-36

1 /76-36	- ślad osadnictwa	KŁŻ	nz
2 /76-36	- osada	nz	WŚ FAZA D-E
3 /76-36	- punkt osadniczy	nz	NOW
4 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
5 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	PR
6 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
7 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
8 /76-36	- osada	KŁŻ	nz
12 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
13 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
14 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
17 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
18 /76-36	- osada	KPR	nz
19 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	NOW
20 /76-36	- ślad osadnictwa	nz	PR
21 /76-36	- osada	KPR	NOW

Obszar 76-37

18 /76-37	- skarb	Prusy-Królestwo Kongresowe	1764-1829
19 /76-37	- punkt osadniczy	polska	SR/NOW
20 /76-37	- ślad osadnictwa	polska	WS
21 /76-37	- punkt osadniczy	polska	NOW
22 /76-37	- punkt osadniczy	polska	SR/NOW
23 /76-37	- grodzisko	polska	SR/NOW
24 /76-37	- ślad osadnictwa	polska	SR
25 /76-37	- ślad osadnictwa	polska	WS
-	ślad osadnictwa	polska	SR?
26 /76-37	- osada	polska	SR/NOW
27 /76-37	- osada	polska	SR
28 /76-37	- punkt osadniczy	polska	SR
38 /76-37	- ślad osadnictwa	nz	KPR/WS?
-	ślad osadnictwa	polska	SR
39 /76-37	- ślad osadnictwa	polska	SR
40 /76-37	- osada	KPL	N
-	cmentarzysko	KPL	R I-II
41 /76-37	- osada	nz	KPR/I WS
-	osada	polska	WS

	-	osada	polska	SR
42 /76-37	-	osada	KPR/polska?	PR/WS
	-	osada	polska	SR
43 /76-37	-	osada	KPR	R
	-	osada	polska	WS
	-	osada	polska	SR
44 /76-37	-	osada	KPR/polska?	PR/WS
	-	osada	polska	WS
	-	śląd osadnictwa	polska	SR
45 /76-37	-	śląd osadnictwa	nz	N?
46 /76-37	-	osada	polska	SR

Obszar 77-36

1 /77-36	-	śląd osadnictwa	KŁŻ	EB
2 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR	R
3 /77-36	-	osada	KŁŻ	EB
	-	osada	KPR	R
4 /77-36	-	śląd osadnictwa	nz	IIIWS
	-	punkt osadniczy	nz	NOW
5 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR?	nz
	-	punkt osadniczy	nz	SR
6 /77-36	-	śląd osadnictwa	nz	IIIWS
7 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR	nz
8 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR	nz
	-	osada	nz	SR
9 /77-36	-	osada	KPR	R
10 /77-36	-	osada	IWS	nz
11 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR	nz
	-	punkt osadniczy	nz	SR
12 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR	nz
13 /77-36	-	osada	KŁŻ	H
14 /77-36	-	osada	KPR	R
15 /77-36	-	osada	KPR	R
	-	śląd osadnictwa	nz	SR
16 /77-36	-	punkt osadniczy	KPR	nz
	-	punkt osadniczy	nz	SR
17 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR	nz
18 /77-36	-	punkt osadniczy	nz	SR
19 /77-36	-	śląd osadnictwa	KPR	nz

Obszar 77-37

28 /77-37	-	śląd osadnictwa	KŁŻ	nz
-----------	---	-----------------	-----	----

	-	osada	nz	SR
29 /77-37	-	osada	nz	NO
30 /77-37	-	osada	nz	NO
31 /77-37	-	osada	nz	NO
32 /77-37	-	ślad osadnictwa	KPR	n
	-	punkt osadniczy	nz	NO
33 /77-37	-	ślad osadnictwa	nz	N/B
34 /77-37	-	osada	KŁŻ	EB
	-	osada	KPR	R
35 /77-37	-	punkt osadniczy	KPR	n
	-	osada	nz	NO
38 /77-37	-	osada	nz	NO
39 /77-37	-	osada	KŁŻ	EB
	-	osada	nz	NO
40 /77-37	-	osada	KPR	R
	-	osada	nz	NO
41 /77-37	-	ślad osadnictwa	KPR	n
42 /77-37	-	punkt osadniczy	nz	NO
43 /77-37	-	ślad osadnictwa	nz	SR
44 /77-37	-	punkt osadniczy	nz	NO
45 /77-37	-	punkt osadniczy	nz	NO
46 /77-37	-	ślad osadnictwa	KPR	n
	-	punkt osadniczy	nz nz	z
47 /77-37	-	osada		S
48 /77-37	-	osada	KPR	R
49 /77-37	-	osada	KPR	R
	-	punkt osadniczy	nz nz	SR
50 /77-37	-	osada		NO
51 /77-37	-	ślad osadnictwa	KPR nz KPR	n
	-	osada		z
52 /77-37	-	ślad osadnictwa		S
	-	ślad osadnictwa	nz	NO

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący, określoną na „Rysunku Studium”, strefę lokalizacji wpisanego do rejestru zabytków stanowiska archeologicznego „Grodzisko stożkowate w Bralinie, 488/Ka z dnia 19.12.1986r.”, winien uwzględniać poniższe wymogi konserwatorskie:

- zakaz działań inwestycyjnych niezwiązanych bezpośrednio z konserwacją i rewaloryzacją zabytkowego terenu;
- dopuszczenie prowadzenia prac porządkowych i konserwację obszaru położonego w obrębie stanowiska;
- obowiązek uzgadniania z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich ewentualnych prac porządkowych i konserwacyjnych.

6.4.6. Strefa ochrony archeologicznej

W „Studium” wprowadza się strefy ochrony archeologicznej obejmujące tereny o stwierdzonej lub domniemanej zawartości ważnych reliktyw archeologicznych. Dotyczy to głównie miejscowości o metryce średniowiecznej oraz obszarów skupiających udokumentowane znaleziska reliktyw pradziejowego i historycznego osadnictwa.

W strefie ochrony archeologicznej obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- Zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi na obszarze strefy należy zgłaszać we właściwym wojewódzkim urzędzie zabytków przed rozpoczęciem prac, w celu uzyskania opinii dotyczącej ewentualnej konieczności ich prowadzenia pod nadzorem archeologicznym i za pozwoleniem wojewódzkiego konserwatora zabytków, a w przypadku prowadzenia prac ziemnych na głębokości przekraczających 50 cm na terenach przeznaczonych pod zabudowę zamierzenia inwestycyjne należy uzgadniać z właściwym wojewódzkim urzędem zabytków;
- Planowane zalesienia na obszarze strefy należy zgłaszać we właściwym wojewódzkim urzędzie zabytków.

6.4.7. Strefa eksploracji archeologicznej

W „Studium” wprowadza się strefy eksploracji archeologicznej obejmujące obszary o domniemanym, na podstawie lokalizacji dotychczasowych znalezisk, występowaniu reliktyw archeologicznych. Strefy eksploracji archeologicznej obejmują obszary położone wokół stref ochrony archeologicznej.

W planach zagospodarowania przestrzennego, w określonych na rysunku „Studium” strefach eksploracji archeologicznej należy wprowadzać ustalenia uwzględniające poniższe wymogi konserwatorskie:

- 1) Wszelkie prace ziemne wymagające wykopów wymagają powiadomienia właściwych służb ochrony zabytków;
- 2) Ze względu na możliwość znalezienia w trakcie prac ziemnych reliktyw archeologicznych, inwestor winien liczyć się z koniecznością zmiany technologii prowadzenia robót;
- 3) W przypadku wystąpienia zabytków i obiektów archeologicznych należy podjąć ratownicze badania wykopaliskowe;
- 4) Wszelkie odkryte w trakcie prac ziemnych przedmioty zabytkowe, obiekty nieruchome oraz nawarstwienia kulturowe podlegają ochronie prawnej w myśl obowiązujących przepisów prawnych.

6.5. OBIEKTY PROPONOWANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ KONSERWATORSKĄ

W tekście „Studium” określono cenne historycznie i kulturowo obiekty środowiska kulturowego, proponowane do objęcia ochroną konserwatorską polegającą na uwzględnieniu ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jako obiektów chronionych prawem miejscowym.

6.5.1. Zabytki architektury i budownictwa ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Ewidencja zabytków obejmuje różne obiekty nieruchome powstałe przed 1945 r., stanowiące charakterystyczne przykłady działalności budowlanej dawnych epok lub posiadające znaczące w skali lokalnej walory artystyczno-architektoniczne, w których nie zostały zatarte cechy świadczące o ich historycznym rodowodzie. Obiekty ujęte w ewidencji zabytków obejmuje się ochroną konserwatorską ze względu na ich istotne lokalne walory historyczne, kulturowe i krajobrazowe.

Na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obiekty ujęte w ewidencji zabytków należy objąć ochroną konserwatorską poprzez wprowadzanie stosownych ustaleń uwzględniających poniższe wymogi:

- 1) Należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane;
- 2) Należy utrzymać, a w zniszczonych fragmentach odtworzyć, historyczny detal architektoniczny;
- 3) Należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów okiennych i drzwiowych zgodne z historycznym wizerunkiem budynku;
- 4) Należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę okien i drzwi;
- 5) W przypadku konieczności przebicia nowych otworów okiennych i drzwiowych, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku;
- 6) Wskazane jest stosowanie kolorystyki nawiązującej do stosowanej w przeszłości;
- 7) Zamierzenia inwestycyjne dotyczące tych obiektów należy zgłaszać w urzędzie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ewidencję zabytków gminy Bralin przedstawiają poniższe tabele:

Numer karty w gminnej ewidencji zabytków	Miejscowość	Ulica	Numer pocztowy	Obiekt	Czas powstania
1	Bralin	Wrocławska	58	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. ANNY	1627, rozbud. 1840
2	Bralin	Wrocławska	58	PLEBANIA	ok. 1860
3	Bralin	Wrocławska	55	DOM PARAFIALNY /DAWNIJ DOM STARCÓW/	ok. poł. XIX w
4	Bralin	Wrocławska	58	CMENTARZ PARAFIALNY	poł. XVII w
5	Bralin	Wrocławska	58	KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. JANA NEPOMUCENA	XVIII/XIX w
6	Bralin	3 Maja	9a	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI /P.W.ŚW JANA EWANGELISTY/	1867
7	Bralin	3 Maja	9a	OGRODZENIE	4 ćw. XIX w
8	Bralin	3 Maja	9	PASTORÓWKA, OB. DOM I GABINETY LEKARSKIE	4 ćw. XIX w
9	Bralin	Lipowa		CMENTARZ EWANGELICKI	1886
10	Bralin	Wrocławska	44	POCZTA	k. XIX w
11	Bralin	Dworcowa	1	BUDYNEK DWORCA KOLEJOWEGO	ok. 1900
12	Bralin	Namysłowska	7	DWÓR /RZĄDCÓWKA/	l.20. XX w, przebud.
13	Bralin	Namysłowska	8	CZWORAK /DOM WIELORODZ./	4 ćw. XIX w
14	Bralin	Namysłowska	7	STODOŁA	4 ćw. XIX w
15	Bralin	Namysłowska	7	BUDYNEK MAGAZYNOWY	1 ćw. XX w
16	Bralin	Namysłowska	7	POZOSTAŁOŚCI PARKU KRAJOBRAZOWEGO	1 ćw. XX w
17	Bralin	Leśna	8	DOM LEŚNICZEGO	l.20 -30. XX w
18	Bralin	Leśna	9	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY	1 ćw. XX w
19	Bralin	Leśna	9	BUDYNEK GOSPODARCZY	1 ćw. XX w
20	Bralin	Leśna	9	BUDYNEK GOSPODARCZY	1 ćw. XX w
21	Bralin	Kościelna	7	SZKOŁA, PÓŻN. DOM NAUCZYCIELA, OB. DOM	1 poł. XIX w
22	Bralin	Łlotna	3	DOM	2 poł. XIX w
23	Bralin	Łlotna	7	DOM	4 ćw. XIX w
24	Bralin	Kacza	1	DOM	ok.1900
25	Bralin	Kacza	1	BUDYNEK GOSPODARCZY	ok. 1900
26	Bralin	Kacza	2	DOM	ok. 1910

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

27	Bralin	Kacza	4	DOM	1908
28	Bralin	Lipowa	4	DOM	1910
29	Bralin	Lipowa	6	DOM	4 ćw. XIX w
30	Bralin	Lipowa	7	DOM	ok.1900
31	Bralin	Lipowa	10	DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
32	Bralin	Lipowa	12	DOM	1900
33	Bralin	Lipowa	25	DOM	1935, rozbud.
34	Bralin	Lipowa	26	DOM	1883
35	Bralin	3 Maja	5	DOM	4 ćw. XIX w
36	Bralin	3 Maja	7	DOM	4 ćw. XIX w
37	Bralin	3 Maja	8	DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
38	Bralin	3 Maja	11	DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
39	Bralin	3 Maja	13	DOM	l.30. XX w
40	Bralin	3 Maja	14	DOM	l.30. XX w
41	Bralin	3 Maja	15	DOM	pocz. XX w
42	Bralin	3 Maja	15	BUDYNEK GOSPODARCZY	pocz. XX w
43	Bralin	3 Maja	17	DOM	1 ćw. XX w
44	Bralin	3 Maja	20	DOM	ok.1900
45	Bralin	Namysłowska	2	DOM, OB. BANK SPÓŁDZIELCZY	l.20. XX w
46	Bralin	Ogrodowa	13	DOM	pocz. XX w
47	Bralin	Ogrodowa	18	DOM	k. XIX w
48	Bralin	Ogrodowa	23	DOM	l. 20. XX w
49	Bralin	Ogrodowa	26	DOM	pocz. XX w
50	Bralin	Ogrodowa	26	BUDYNEK GOSPODARCZY	pocz. XX w
51	Bralin	Ogrodowa	27	DOM	pocz. XX w
52	Bralin	Ogrodowa	30	DOM	l.20. XX w
53	Bralin	Rynek	2	DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
54	Bralin	Rynek	3	DOM, OB. URZĄD GMINY	k. XIX w , przebud.
55	Bralin	Wrocławska	54	DOM	pocz. XX w
56	Bralin	Spokojna	4	DOM	4 ćw. XIX w
57	Bralin	Wrocławska	18	DOM	k. XIX w
58	Bralin	Wrocławska	29	DOM, OB.LEŚNICZÓWKA	l.10. XX w
59	Bralin	Wrocławska	31	DOM	1924
60	Bralin	Wrocławska	35	DOM	l.20. XX w
61	Bralin	Wrocławska	36	DOM	ok.1905
63	Bralin	Wrocławska	36	BUDYNEK GOSPODARCZY	pocz. XX w
64	Bralin	Wrocławska	37	DOM	4 ćw. XIX w
65	Bralin	Wrocławska	38	DOM	4 ćw. XIX w, przeb. l.30. XX
66	Bralin	Wrocławska	39	DOM	l.80. XIX w, przebud.
67	Bralin	Wrocławska	41	DOM	4 ćw. XIX w
68	Bralin	Wrocławska	42	DOM	1925, przebud.
69	Bralin	Wrocławska	46	DOM	4 ćw. XIX w
70	Bralin	Wrocławska	48	DOM	3 ćw. XIX w
71	Bralin	Wrocławska	49	DOM	1907
72	Bralin	Wrocławska	51	DOM	1 ćw. XX w
73	Bralin	Wrocławska	52	DOM	pocz. XX w
74	Bralin	Wrocławska	53	DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
75	Bralin	Wrocławska	57	DOM	k. XIX w
76	Bralin	Wrocławska	60	DOM	pocz. XX w
77	Bralin	Wrocławska	61	DOM	pocz. XX w
78	Bralin	Wrocławska	66	DOM	pocz. XX w

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

79	Bralin	Wrocławska	67	DOM	4 ćw. XIX w, przeb. l.30. XX
80	Bralin	Wrocławska	70	DOM	ok. 1920, przebud.
81	Bralin	Wrocławska	71	DOM	l. 20. XX w, przebud.
82	Bralin	Wrocławska	75	DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
83	Bralin	Wrocławska	78	DOM	1928
84	Chojęcin Parcele			DWÓR	po poł. XIX w
85	Chojęcin Parcele		1	CZWORAK, OB. DOM	pocz. XX w
86	Chojęcin Parcele		2	DOM DLA WDÓW SŁUŻBY DOWRSKIEJ, OB. DOM	pocz. XX w
87	Chojęcin Parcele			SPICHLERZ, OB. MAGAZYN	2 poł. XIX w, przebud.
88	Chojęcin Parcele			STODOŁA, OB. MAGAZYN	4 ćw. XIX w, przebud.
89	Chojęcin Parcele			PARK KRAJOBRAZOWY	3-4 ćw. XIX w
90	Czermin		23	SZKOŁA, OB. DOM	1836, przebud. 1913
91	Czermin			4 ćw. XIX w, przebud.	
92	Czermin			CMENTARZ BAPTYSTÓW Z KOLONII CZESKIEJ	XVIII w
93	Czermin		6	DOM	2 poł. XIX w
95	Czermin		25	DOM	k. XIX w, nadbud.
96	Czermin		32	DOM	4 ćw. XIX w
97	Czermin		38	DOM	pocz. XX w
98	Gola		25	SZKOŁA, OB. DOM	1914
99	Gola		15	DOM	ok. 1918 – 1933
100	Gola		37	DOM	k. XIX w
101	Gola		38	DOM	1937
102	Mnichowice			KOŚCIÓŁ FIL. P.W. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ	1802
103	Mnichowice			OGRODZENIE Z KAPLICAMI	XIX w
104	Mnichowice			CMENTARZ PRZY KOŚCIELE FIL. P.W. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ	XVII - XXI w
105	Mnichowice		56	SZKOŁA, OB. DOM	1829
106	Mnichowice		46	KARCZMA, OB. DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
107	Mnichowice		2	DOM	1929
108	Mnichowice		8	DOM	pocz. XX w
109	Mnichowice		10	DOM	4 ćw. XIX w
110	Mnichowice		13	DOM	1907
111	Mnichowice		14	DOM	4 ćw. XIX w, przebud.
112	Mnichowice		22	DOM	pocz. XX w
113	Mnichowice		26	DOM	pocz. XX w
114	Nowa Wieś Książęca		81	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY	1804
115	Nowa Wieś Książęca		81	PLEBANIA	1872
116	Nowa Wieś Książęca		81	CMENTARZ PARAFIALNY PRZY KOŚCIELE P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY	XVIII-XXI w
117	Nowa Wieś Książęca			DWÓR	ok. 1920
118	Nowa Wieś Książęca			STODOŁA	pocz. XX w, przebud.
119	Nowa Wieś Książęca			PARK KRAJOBRAZOWY	pocz. XX w
120	Nowa Wieś Książęca		32	SZKOŁA	1 ćw. XX w

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

121	Nowa Wieś Książęca		32	BUDYNEK GOSPODARCZY	1 ćw. XX w
122	Nowa Wieś Książęca		43	DOM	1 ćw. XX w
123	Nowa Wieś Książęca		43	STODOŁA	1 ćw. XX w
124	Nowa Wieś Książęca		65	DOM	k. XIX w
125	Nowa Wieś Książęca		65	DOM - STODOŁA - BUDYNEK INWENTARSKI	k. XIX w
126	Nowa Wieś Książęca		66	DOM	1 ćw. XX w
127	Nowa Wieś Książęca		66	STODOŁA	1 ćw. XX w
128	Nowa Wieś Książęca		66	BUDYNEK GOSPODARCZY	1 ćw. XX w
129	Nowa Wieś Książęca		74	DOM - STODOŁA - BUDYNEK INWENTARSKI	k. XIX w
130	Nowa Wieś Książęca		74	STODOŁA	k. XIX w
131	Nowa Wieś Książęca		13	STODOŁA	k. XIX w
132	Nowa Wieś Książęca		28	DOM	1 ćw. XX w
133	Nowa Wieś Książęca		41	DOM	1911
134	Nowa Wieś Książęca		42	DOM	1913
135	Nowa Wieś Książęca		47	DOM	3 ćw. XIX w
136	Tabor Wielki			KOŚCIÓŁ BRACI CZESKICH, OB. FIL. P.W. MATKI BOŻEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ	4 ćw. XIX w
137	Tabor Wielki		24	PASTORÓWKA, OB. DOM	4 ćw. XIX w
138	Tabor Wielki			CMENTARZ HUSYCKI	XVIII - pocz. XX w
139	Tabor Wielki		26	SZKOŁA, OB. DOM	1877
140	Tabor Wielki		4A	KARCZMA, OB. DOM LUDOWY	4 ćw. XIX w, przebud.
141	Tabor Wielki		3	DOM	k. XIX w
142	Bralin	Wrocławska	64	DOM, OB. RESTAURACJA I HOTEL	ok. 1910, rozbud.

Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, dla których wykonano karty adresowe zabytków nieruchomych w formie elektronicznej.

Poniżej zamieszczono wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków dla Gminy Bralin, dla których wykonano karty adresowe zabytków nieruchomych w formie papierowej, w ramach uzupełnienia istniejącej ewidencji. Wśród wpisanych dodatkowo do gminnej ewidencji zabytków znajdują się następujące zabytki:

1.	Kościół odpustowy pw. Narodzenia NMP	Bralin	drewn., 1711 r.
2.	Szkoła	Chojęcin -Wieś	mur., 1913 lub 1915 r.
3.	Kapliczka - Krzyż	Chojęcin Wieś	mur- k. XIX w.
4.	Kapliczka	Chojęcin Wieś 16	mur- pocz. XX w.
5.	Stodoła, ob. mieszkania i stodoła	Działosze - 20	mur., pocz. XX w.
6.	Krzyż	Działosze	drewn. pocz. XX w.
7.	Spichlerz	Mielęcín	mur., 4. ćw. XIX w.
8.	Stodoła	Mielęcín	mur., k. XIX w., przebud.
9.	Stajnia	Mielęcín	mur./szach., 2. poł. XIX w.
10.	Chlew I	Mielęcín	mur. ?

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

11.	Chlew II	Mielęcín	mur. ?
12.	Budynek gospodarczy	Mielęcín	mur. ?
13.	Budynek gospodarczy	Mielęcín	mur. ?
14.	Budynek gospodarczy	Mielęcín	mur.?
15.	Ogrodzenie z bramą na dziedziniec	Mielęcín	mur., 1. ćw. XX w.
16.	Główna brama wjazdowa	Mielęcín	mur., 1. ćw. XX w.
17.	Park	Mielęcín	2. poł. XIX w.
18.	Szkoła Podstawowa	Mielęcín	mur., k. XIX w.
19.	Szkoła	Mielęcín	mur., 1. ćw. XX w.
20.	Budynek mieszkalny	Mielęcín 1	drewn., l. 30. XX w.
21.	Aleja Kasztanowa- Mielęcín 2poł. XIX w.	Mielęcín 2 poł. XIX w.	2poł. XIX w.
22.	Figura Matki Bożej Królowej Męczenników	Mielęcín	mur- k. XIX w.
23.	Lodownia	Mielęcín	mur- k. XIX w.
24.	Budynek Gospodarczy Szkoły	Mielęcín 5	mur- k. XIX w.
25.	Kaplica pw. św. Jadwigi	Mnichowice	mur., l. 1890-1891
26.	Budynek mieszkalny	Mnichowice - 37	mur., poł. XIX w.
27.	Budynek gospodarczy	Mnichowice - 37	mur., 2. poł. XIX w.
28.	Budynek mieszkalny	Mnichowice - 40	mur., 4. ćw. XIX w.
29.	Budynek gospodarczy	Mnichowice – 41	mur., 1898 r.
30.	Budynek mieszkalny	Mnichowice - 44	mur., k. XIX w.
31.	Budynek mieszkalny	Mnichowice – 46	mur., 4. ćw. XIX w.
32.	Budynek mieszkalny	Mnichowice – 50	mur., 3. ćw. XIX w.
33.	Budynek Mieszkalny	Mnichowice – 30	mur- 1ćw.XX w.
34.	Budynek Mieszkalny	Mnichowice – 34	mur- k. XIX w.
35.	Budynek Mieszkalny	Mnichowice – 48	mur- 1ćw XX w.
36.	Krzyż	Mnichowice	ok. poł. XIX w.
37.	Krzyż	Mnichowice	1836r.
38.	Krzyż	Mnichowice	ok. poł. XIX w.
39.	Krzyż	Mnichowice	ok. poł. XIX w.
40.	Dwór	Nosale -21	mur., 1803 r.
41.	Dom mieszkalny dla służby	Nosale -20	mur., ok. 1920 r.
42.	Budynek mieszkalny	Nosale - 7	mur., pocz. XX w., przebud.
43.	Stodoła późn. Magazyn	Nosale-21	2 poł XIX przebud 1912
44.	Stodoła późn. Owczarnia –Nosale-21	Nosale-21	mur- XVIII/ XIX w. przebud
45.	Obora.	Nosale -21	ok. poł. XIX w., przebud.
46.	Stajnia, ob. garaż	Nosale -21	mur., 2. poł. XIX w.
47.	Stodoła ob. magazyn	Nosale	mur., 1. poł. XIX w., przebud.
48.	Stodoła, ob. obora tzw. jałownik	Nosale	mur., 2. poł. XIX w.
49.	Kuźnia, ob. remiza	Nosale	mur., 1915 r.
50.	Gorzelnia, ob. magazyn	Nosale	mur., 2. poł. XIX w., przebud.
51.	Brama wjazdowa na dziedziniec	Nosale	mur., 1905 r.
52.	Brama między dziedzińcem a parkiem	Nosale	mur., 1. ćw. XX w.
53.	Ogrodzenie parku	Nosale	mur., 2. poł. XIX w.
52.	Park	Nosale	k. XIX w.
53.	Budynek Mieszkalny, późn. Sala taneczna, ob. kaplica P.W Miłosierdzia Bożego	Nosale	mur- pocz. XX w
54.	Kapliczka z Figura Matki Bożej	Nosale	mur- k XIX w

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

55.	Budynek Mieszkalny	Nosale-18	mur- pocz. XX w.
56.	Młyn	Nowa Wieś Książęca	mur., 1. ćw. XX w.
57.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca-1	mur., ok. 1930 r.
58.	Owczarnia, ob. mieszkania	Roszkowice	mur., ?
59.	Owczarnia, ob. mieszkania	Roszkowice -8	mur., 1. poł. XIX w.
60.	Stodoła	Roszkowice	mur., ?
61.	Krzyż	Nowa Wieś Książęca	kamienny – 1937r.
62.	Krzyż Drewniany	Nowa Wieś Książęca	drewniany-1.poł. XX w.
63.	Kuźnia	Nowa Wieś Książęca-13	mur- k XIX w.
64.	Kuźnia	Nowa Wieś Książęca-8	mur- k. XIX w.
65.	D. Karczma, ob. Dom	Nowa Wieś Książęca-33	mur- k. XIX w.
66.	Kapliczka-grota z figura Matki Bożej	Nowa Wieś Książęca	mur z kamienia- 2 poł. XX w.
67.	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki-12	mur., ok. 1900 r.
68..	Budynek Mieszkalny	Tabor Wielki-7	mur -1921 r.
69.	Budynek Mieszkalny	Tabor Wielki- 79	mur- pocz. XX w.
70.	Krzyż	Utrata	drewno- 1ćw XX w.
71.	Budynek Mieszkalny	Wygoda Turkowska-11	mur- 1ćw. XX w
72.	Budynek Mieszkalny	Wygoda Turkowska-12	mur- 1ćw. XX w.

Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, dla których wykonano karty adresowe zabytku nieruchomego w formie papierowej (uzupełnienie)

Wykaz obiektów ujętych w ewidencji zabytków podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom.

3.7.3. Wynikające z miejscowego planów zagospodarowania przestrzennego z terenu Gminy Bralin.

Na terenie Gminy Bralin nie stwierdzono uchwalonych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających zapisy odnoszące się do zasobów dziedzictwa kulturowego występującego na terenie gminy.

3.7.4. Wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Bralin na lata 2007 – 2015.

Aktualnie obowiązujący Plan Rozwoju Lokalnego Gminy na lata 2007 – 2015 zawiera następujące zapisy w odniesieniu do zasobów dziedzictwa kulturowego istniejącego na terenie Gminy Bralin:

„2.5. Dziedzictwo kulturowe

Na terenie gminy Bralin znajdują się obiekty, które stanowią podmioty ochrony zarówno pod względem zabytkowym jak i przyrodniczym. Ochronie konserwatorskiej podlegają trzy parki podworskie oraz aleja kasztanowa, które znajdują się w następujących punktach gminy:

- Mielęcín – park dworski z II połowy XIX w oraz aleja kasztanowa z pocz. XX wieku;
- Nosale park dworski z XIX wieku;
- Nowa Wieś Książęca park dworski.

Najważniejszym zabytkiem gminy Bralin, będącym jednocześnie perłą sakralnej architektury drewnianej w Wielkopolsce jest kościół „Na Półku”. Ta drewniana budowla jest jednym z najwspanialszych przykładów polskiego budownictwa drewnianego. Od czasu powstania kościoła niszczał pod wpływem wilgoci i groził zawaleniem. Prace remontowo – konserwatorskie trwały 24 lata (od 1978 do 2002 roku).

Parafia Bralin w 1983 roku została odznaczona przez Ministra Kultury i Sztuki złotą odznaką za opiekę nad zabytkami, natomiast 15 stycznia 1993 roku Rada Europy przyznała jeden z sześciu medali honorowych kościołowi odpustowemu p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Bralinie. Medal przyznano za wspaniałą restaurację XVIII – wiecznego drewnianego kościoła, będącego wybitnym przykładem niegdyś powszechnej, a obecnie zanikającej architektury kraju.

Inne zabytki na terenie Gminy:

- ❖ Kościół parafialny p.w. św. Anny w Bralinie
- ❖ Kościół p.w. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej
- ❖ Kościół Filialny p.w. św. Katarzyny w Mnichowicach
- ❖ Kaplica p.w. św. Jadwigi w Mnichowicach – Łąki
- ❖ Kościół p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Taborze Wielkim
- ❖ Kościół p.w. św. Józefa w Czerminie
- ❖ Kościół p.w. Chrystusa odkupiciela w Mielęcinie
- ❖ Grodzisko w Bralinie.

Atrakcyjność wymienionych obiektów oceniana jest jako wysoka, o czym świadczą wyżej wymienione wyróżnienia na poziomie zarówno krajowym jak i europejskim. Szacowana liczba odwiedzających kształtuje się w granicach około 30 tysięcy rocznie, są to głównie mieszkańcy gmin ościennych oraz turyści, którzy interesują się zabytkami sakralnymi.

Na terenie gminy znajdują się dwa pomniki pamięci poległych w walkach o niepodległość Polski, przy których regularnie odbywają się oficjalne uroczystości:

1. Pomnik Męczeństwa Ofiar Ziemi Bralińskiej
2. Pomnik Pamięci Ofiar Poległych w walkach o Niepodległość

Na terenie gminy występuje **Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska”** – utworzony rozporządzeniem Nr 63 Wojewody Kaliskiego z dnia 7 września 1995 r., który na terenie gminy obejmuje część wsi Czermin, Mielęcin i Weronikopole, zajmując powierzchnię

22,34 ha. Na terenie Powiatu Kępińskiego zajmuje powierzchnię 2 234 ha obejmując zasięgiem gminę Kępno i Bralin. Przy dokumentowaniu obszaru chronionego w pierwszej kolejności uwzględniono położenie i rolę tego terenu w całym regionalnym układzie przyrodniczym, a następnie wartości oraz specyficzne jego cechy. Przedmiotem ochrony są wartości przyrodnicze, głównie krajobrazowe i kulturowe, jak również zasoby wodne i walory rekreacyjne.

Szczegółowy rejestr tzw. małych form ochrony przyrody obejmujących pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, prowadzony jest przez Starostę Kępińskiego, zgodnie z przepisami art. 39 ust. 3 i 4 ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114 z 1991 r., poz. 492).

Na terenie gminy znajduje się następujący pomnik przyrody:

- 7 dębów szypułkowych */Quercus ieró L./* – (nr rejestru 140), „Dęby Bralińskie” których wiek ocenia się na 600 – 800 lat, o obwodzie pierśnicy 410 – 628 cm, zlokalizowane przy leśniczówce na zachodnim skraju miejscowości Bralin;

W gminie Bralin ochroną całkowitą zostały objęte następujące gatunki roślin:

- krzewy i krzewinki: wawrzynek wilczełyko */Daphne mezereum/*, wiciokrzew pomorski */Lonicera periclymenum/*, bluszcz pospolity */Hedera heli/*, kłokoczka południowa */Staphylea pinnata/*;
- rośliny zielne: skrzyp olbrzymi */Equisetum maximum/*, sasanka */Pulsatilla/*, miłek wiosenny */Adonis vernalis/*, śnieżyczka przebiśnieg */Galanthus nivalis/*;
- grzyby: szmaciak gałęzisty */Sparassis crispa/*, sromotnik bezwstydy */Phallaceae/*.

3.7.5. Wynikające z uwarunkowań ochrony przyrody i równowagi Ekologicznej.

Fragment terytorium Gminy Bralin zajmujący powierzchnię 22,34 ha i obejmujący część wsi Czermin, Mielęcín i Weronikopole, podlega ochronie związanej z włączeniem tych terenów Gminy do Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska” utworzonego rozporządzeniem Nr 63 Wojewody Kaliskiego z dnia 7 września 1995 r.

Ponadto na obszarze Gminy Bralin zlokalizowany obiekt objęty przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody ochroną indywidualną jako pomnik przyrody:

- grupa siedmiu dębów szypułkowych (*Quercus Robur*) tzw. „Dęby Bralińskie” o obwodzie na wysokości pierśnicy od 420 – 618 cm i o wieku ocenianym na 600 – 800 lat, zlokalizowane w pobliżu leśniczówki przy drodze prowadzącej w kierunku Czermina na zachodnim skraju miejscowości Bralin. (poz. rejestru 140)⁵

Szczegółowy rejestr tzw. małych form ochrony przyrody obejmujących pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, prowadzony jest przez Starostę Kępińskiego, zgodnie z przepisami art. 39 ust. 3 i 4 ustawy o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późniejszymi zmianami).

4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

Problematyka związana z opieką nad zabytkami stanowi dla samorządu Gminy Bralin istotny obszar z uwagi na możliwość podejmowania działań na szerszą skalę niż w przypadku indywidualnych właścicieli, a także ze względu na prawny obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych, szerzenie świadomości społecznej oraz wskazywanie kierunków rozwoju podmiotom prywatnym i działania promocyjne budujące wizerunek i prestiż gminy.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art.87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
6. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
7. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
8. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

⁵ Pozycja rejestru prowadzonego przed reformą administracyjną z 1999 r. przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Kaliszu.

5. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

5.1. Podstawowe kierunki działań.

5.1.1. Gmina ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków architektury dla Gminy Bralin została wykonana w 2008 r. i w chwili obecnej obejmuje około 90 % zabytków.

W następnym etapie planuje się:

- a) utworzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.
- b) systematyczne uzupełnianie i weryfikowanie ewidencji zabytków nieruchomych w oparciu o uzyskane dane dotyczące zmian własnościowych lub zmian wynikających z przekształceń obiektów zewidencjonowanych o nową dokumentację fotograficzną.
- c) systematyczne uzupełnianie i weryfikowanie ewidencji zabytków archeologicznych w oparciu o uzyskane dane dotyczące zmian własnościowych oraz o informacje na temat sukcesywnie odkrywanych relikwów przeszłości niezależnie od charakteru badań.
- d) sporządzenie kopii kart adresowych obiektów (po 1 egzemplarzu) i przekazanie sołtysom oraz radnym w każdym sołectwie 1 egz. kart adresowych z terenów im podległych, w celu systematycznego monitorowania obiektów zabytkowych.

5.1.2. Potrzeby badawczo-dokumentacyjne obiektów zabytkowych⁶.

Ewidencje parkowe

Park dworski w Mielęcinie

Karty cmentarzy

Wykonać brakujące „karty cmentarzy” zlokalizowane na terenie Gminy Bralin.

Pogłębione studia nad dobrami kultury oraz przygotowanie jej szczegółowej dokumentacji umożliwi lepsze rozpoznanie zasobu dziedzictwa kulturowego w gminie. Służyć to będzie podejmowaniu właściwych decyzji poprzez stosowanie kroków prawnych dotyczących użytkowania terenu i planowania przestrzennego.

5.1.3. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy.

Na chwilę obecną nie przewiduję się perspektyw związanych z utworzeniem na terenie gminy parku kulturowego.

5.1.4. Wpisy do rejestru zabytków

Wytypowano następujące obiekty stanowiące własność Gminy Bralin celem wpisania ich do

⁶ Dane z „Raportu o stanie zabytków w Gminie Bralin”, aut. Dorota Rutkowska, Ewa Andrzejewska, Zdzisław Walczak, Stanisław Małyszko, Janusz Tomala.

rejestru zabytków: park dworski w Mielęcinie

5.1.5. Rewitalizacja obiektów zabytkowych.

Kontynuacja w 2015 r. prac przyczyniających się do utworzenia centrum miejscowości Bralin.

Adaptacja kościoła poewangelickiego w Bralinie na budynek kulturalno-edukacyjny planowana na rok 2016-2018.

5.1.6. Ścieżki turystyczno-edukacyjne.

Utworzenie na terenie gminy Bralin ścieżek turystyczno-edukacyjnych z wykorzystaniem i odpowiednim modyfikowaniem istniejących pieszych szlaków turystycznych. Włączenie do tych szlaków materiałów informacyjnych o przeszłości i historii miejscowości zlokalizowanych na obszarze gminy Bralin, a w tym o zabytkach. Oznakowanie szlaku i najważniejszych obiektów. Przewiduje się wykonanie tablic informacyjnych, które zostaną umieszczone przy poszczególnych obiektach w porozumieniu z właścicielami nieruchomości.

Poszczególne obszary oraz zasoby zabytków, nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów określone zostały w punkcie 3. programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin wskazującym najistotniejsze zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

5.1.7. Edukacja i promocja zabytków.

- a) Systematyczne zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy, pocztówki i inne teksty o znaczeniu historycznym) dotyczących zabytków i dziedzictwa Gminy Bralin. Zadanie to zostanie powierzone Bibliotece Publicznej w Bralinie.
- b) Umieszczanie informacji o najważniejszych zabytkach Gminy Bralin w lokalnych publikacjach oraz modyfikacja i wzbogacenie strony internetowej związanej z tą problematyką.
- c) Wprowadzenie tematyki opieki nad zabytkami i historii regionu do zajęć szkolnych (lekcje historii i wychowawcze).
- d) Wprowadzenie różnych form prezentacji tematyki związanej z zabytkami podczas wszelkich uroczystości związanych z historią i tradycją ziemi bralińskiej.
- e) Wykorzystanie ścieżek turystyczno-edukacyjnych do promocji znajdujących się na nich obiektów zabytkowych.

5.1.8. Kontakty z właścicielami obiektów zabytkowych.

- a) Wspieranie poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z właściwym utrzymaniem i użytkowaniem obiektów.
- b) Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków, poprzez organizacje spotkań lub szkoleń.
- c) Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków.
- d) Wypracowanie zasad wprowadzenia ulg podatkowych.
- e) Ustalenie z właścicielami niektórych obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich

udostępniania.

5.2. Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania.

CEL GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN	ZADANIE SAMORZĄDU GMINY BRALIN	TERMIN WYKONANIA	PLANOWANE FINANSOWANIE
1) Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.	a) Bieżące podejmowanie przez samorząd Gminy Bralin wszystkich przewidzianych prawem działań w dziedzinie ochrony zabytków w celu dostosowania prawa miejscowego do systemu zadań strategicznych wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.	2015 – 2018	-
	b) Wypracowanie metod współpracy samorządu gminy z administracyjnymi organami ochrony zabytków	2015 – 2018	-
2) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.	a) Ukończenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych dla Gminy Bralin	2015	Budżet Gminy Bralin
	b) Utworzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych dla Gminy Bralin	2016	Budżet Gminy Bralin
	c) Na bieżąco w przypadku wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się uwzględniać ochronę zabytków nieruchomych tj. obiektów architektonicznych, cmentarzy, parków, kapliczek, grobowców itp. ujętych w gminnej ewidencji zabytków dla Gminy Bralin.	2015 – 2018	-
	d) Na bieżąco w przypadku wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się uwzględniać zasady ochrony odnoszące się do wszelkich stref ochrony konserwatorskiej, w tym stref występowania stanowisk archeologicznych.	2015 – 2018	-

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

	e) Na bieżąco w przypadku wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się uwzględniać zasady ochrony odnoszące się do wszelkich stref ochrony przyrody. f) W odniesieniu do wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się do wprowadzenia zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz innych obszarów chronionych – tj. historycznych układów urbanistycznych, układów ruralistycznych, założeń dworsko-parkowych, zabytkowych cmentarzy oraz obiektów wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków – o następującej treści: „Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.” g) Wprowadzenie powyższych zadań do poszczególnych polityk sektorowych prowadzonych przez samorząd Gminy Bralin.	2015 – 2018 2015 – 2018 2015 – 2018	- - -
3) Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	a) Kontynuacja tworzenia centrum miejscowości Bralin b) Odrestaurowanie zabytkowej okolicy rynku w Bralinie Z nadzieją ocalenia i zachowania szczególnego rodzaju dziedzictwa pamięci, kultury i historii przesłanie przez Wójta Gminy Bralin stosownych pism do właścicieli wszystkich istniejących zaniedbanych cmentarzy na terenie gminy (parafie katolickie, gmina żydowska, parafia ewangelicko-augsburska) z wnioskiem o podjęcie działań mających na celu ich uporządkowanie i godne utrzymanie. c) Pomoc merytoryczna oraz wspieranie w	2015 – 2018 2015 – 2018	99 000 PLN Budżet Gminy Bralin + PROW + WRPO Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

	ramach działalności Urzędu Gminy w Bralinie inwestora przy pracach związanych z konserwacją kościoła odpustowego „Na Półku” w Bralinie wytypowanego w programie konserwacji i restauracji drewnianych kościołów na terenie Diecezji Kaliskiej.		Bralin
	d) Utworzenie począwszy od 2015 w ramach budżety Gminy Bralin funduszu na poziomie 1% wydatków na prace remontowe i konserwatorskie związane z utrzymaniem i polepszaniem stanu zachowania obiektów zabytkowych z terenu Gminy Bralin, a także inne działania związane z badaniem i dokumentowaniem obiektów współtworzących dziedzictwo kulturowe gminy.	2015 – 2018	Budżet Gminy Bralin
	e) Przygotowanie niezbędnej dokumentacji konserwatorskiej i projektowej dla planowanej na rok 2016 adaptacji kościoła poewangelickiego w Bralinie na budynek kulturalno-edukacyjny. Cykliczne organizowanie (raz do roku) spotkań przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu z władzami gminny przy udziale właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.	2015	Budżet Gminy Bralin
	f) W miarę możliwości organizacyjnych monitorowanie przez wybranych pracowników Urzędu Gminy w Bralinie stanu zabytków i informowanie służb ochrony zabytków o wszelkich zagrożeniach wynikających ze złego sposobu użytkowania lub innych działaniach szkodzącym zabytkom.	2015 – 2018	
	g) Stała współpraca na poziomie planowanych inwestycji z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych prowadząca w konsekwencji do poprawy ich stanu zachowania i utrzymania w jak najlepszym stanie substancji zabytkowej. W uzasadnionych przypadkach dążenie do uregulowania stanu prawnego obszarów i obiektów ważnych z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego.	2015 – 2018	
4) Wyeksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego.	a) Złożenie przez Wójta Gminy Bralin wniosku do Starosty Powiatu Kępińskiego o podjęcie działań zmierzających do umieszczenia na obiektach nieruchomych wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków znaków konwencji haskiej informujących o tym, iż zabytek podlega ochronie prawnej. (art. 12 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).	2015	-
	b) Moderacja, poszerzenie i uatrakcyjnienie odpowiedniego fragmentu strony internetowej Gminy Bralin poświęconego zabytkom zlokalizowanym obszarze gminy (wzbogacenie jej szczegółowymi informacjami historycznymi, fotografiami, historycznymi widokami, planami itp.).	2015 – 2018	Budżet Gminy Bralin
	c) Umieszczenie przy najcenniejszych obiektach zabytkowych tablic informacyjnych z opisem ich historii oraz wartości kulturowych i artystycznych.	2016	Budżet Gminy Bralin

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

	d) Zintegrowanie oraz uwzględnianie we wszelkich dokumentach strategicznych ochrony i należytej ekspozycji zabytków i krajobrazu kulturowego i przyrodniczego oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni. e) W przypadku inicjowania przez gminę szeroko zakrojonych prac planistycznych dotyczących rewitalizacji lub rewitalizacji zespołów urbanistycznych lub ruralistycznych na terenie gminy rozstrzyganie o ww. działaniach w drodze konkursów na propozycje projektowe uwzględniające historyczne wartości krajobrazu kulturowego. f) Sprawne i szybkie interweniowanie w celu przeciwdziałania samowolom budowlanym. g) Uniemożliwianie realizacji inwestycji wpływających degradująco lub dysharmonizująco na otaczającą przestrzeń historyczną układów urbanistycznych lub ruralistycznych lub inne walory krajobrazu kulturowego. W przypadku wątpliwości poprzedzanie tego typu decyzji stosownymi analizami wykazującymi wpływ przedmiotowych inwestycji na kulturowe otoczenie.	2015 – 2018 2015 – 2018 2015 – 2018 2015 – 2018	- Budżet Gminy Bralin - -
5) Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców,	a) Zorganizowanie przy Urzędzie Gminy regionalnej izby pamięci z przedmiotami związanymi z historią Gminy i w konsekwencji dążenie w przyszłości do utworzenie ekspozycji prezentującej kulturę i dziedzictwo Bralina i okolic. b) Opracowanie na podstawie wykonanej gminnej ewidencji zabytków cyfrowej bazy danych o obiektach zabytkowych i historycznych przestrzeniach o istotnych wartościach dla lokalnego krajobrazu kulturowego i jak najszersze udostępnienie jej mieszkańcom np. poprzez wydawnictwo (broszura) lub umieszczenie ww. bazy danych na stronach internetowych Gminy Bralin.	2017-2018 2017-2018	Budżet Gminy Bralin Budżet Gminy Bralin
wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.	c) Włączenie problematyki z zakresu dóbr kultury i dziedzictwa zlokalizowanego na terenie gminy do systemu informacji turystycznej. d) Zorganizowanie wśród uczniów Szkół Podstawowych konkursu plastycznego mającego na celu zobrazowanie zabytków gminy Bralin a wśród uczniów Gimnazjów konkursu wiedzy o zabytkach występujących na terenie gminy. e) Włączanie w strukturę istniejących na terenie gminy szlaków turystycznych obiektów zabytkowych zlokalizowanych na ich trasie bądź w ich pobliżu. f) Opracowanie koncepcji i wytyczenie trasy turystyczno-edukacyjnej pieszej i rowerowej oraz jego aranżacja w oparciu o występujące na terenie gminy zabytki, miejsca historyczne i walory przyrodnicze. g) Różnorodne działania mające na celu promocję w regionie i w kraju tradycji i	2015 – 2018 2015 – 2018 2015 – 2018 2015 – 2018 2015 – 2018	- Budżet Gminy Bralin - Budżet Gminy Bralin Budżet Gminy Bralin we

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2015-2018

	dziedzictwa kulturowego związanego z odpustem odbywającym się przy kościele pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „ Na Półku” w Bralinie. h) Rozpoznanie i wytyczenie punktów widokowych ukazujących piękno krajobrazu kulturowego i ekspozycję zabytków gminy Bralin. i) Przy nadarzających się okazjach stałe wykorzystywanie mediów (prasy, radia, telewizji i Internetu) do promocji i prezentacji środowiska kulturowego gminy. j) Podejmowanie w placówkach oświatowych zlokalizowanych na terenie gminy zadań związanych z szerzeniem wiedzy o dziedzictwie historycznym, kulturowym, w tym również o dziedzictwie materialnym wśród miejscowych dzieci i młodzieży. Budowanie świadomości własnych korzeni i miejsca zamieszkania oraz pewnych wartości mających w przyszłości zapoczątkować dbaniem o dziedzictwo tkwiące w strukturach architektonicznych, przestrzennych i przyrodniczych gminy.	2015 – 2018 2015 – 2018 2015 – 2018	współpracy z parafią i Kurią Diecezjalną Budżet Gminy Bralin - Budżet Gminy Bralin
6) Wsparcie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami	a) Wypracowanie systemu zachęt (ulg, zwolnień podatkowych, rekompensat) w stosunku do osób prywatnych w celu zmotywowania ich do nabywania i inwestowania w ochronę zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego gminy. b) Bieżąca pomoc merytoryczna i organizacyjna pracowników Urzędu Gminy Bralin dla właścicieli zabytków w ramach wypełniania i formułowania wniosków zmierzających do pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na remont i konserwację obiektów zabytkowych	2015 – 2018 2015 – 2018	Budżet Gminy Bralin -
7) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem zabytków.	c) Wspomaganie wszelkich inicjatyw lokalnych (komitetów, stowarzyszeń) niosących ze sobą wzrost nakładów finansowych na opiekę nad zabytkami. a) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem zabytków.	2015 – 2018 2015 – 2018	- -
8) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	-	2015 – 2018	-

6. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- a) W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków Wójt Gminy Bralin planuje skorzystanie z przepisów Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 849 ze zm.) zwalniającej z opodatkowania obiekty mieszkalne wpisane do rejestru zabytków pod warunkiem ich właściwego użytkowania w oparciu o Ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446).
- b) Zakłada się wprowadzenie ulg podatkowych dla właścicieli obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do zabezpieczenia lub rewitalizacji tych obiektów.
- c) Realizacja – zgodnie z ustaleniami zawartymi w gminnym programie opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin – zadań Wójta Gminy Bralin z zakresu dotyczącego ochrony dziedzictwa kulturowego w oparciu o przepisy:
 - Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446),
 - Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późniejszymi zmianami),
 - Ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późniejszymi zmianami),
 - Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 518 z późniejszymi zmianami),
 - Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późniejszymi zmianami)
 - Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 z późniejszymi zmianami)
- d) Zakłada się stałą współpracę władz samorządowych Gminy Bralin z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków – Delegatura w Kaliszu w odniesieniu do wszelkich działań podejmowanych przez samorząd Gminy Bralin a dotyczący zagadnień związanych z szeroko rozumianym dziedzictwem kulturowym występującym na obszarze gminy.
- e) W ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Bralin utworzony zostanie zespół koordynujący pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń gminnego programu opieki nad zabytkami. Głównym koordynatorem zespołu będzie kierownik referatu rozwoju gospodarczego i inwestycji. W skład zespołu wejdą osoby zajmujące w Urzędzie Gminy następujące stanowiska:
 - Inspektor ds. gospodarki nieruchomościami w referacie rozwoju gospodarczego i inwestycji
 - stanowisko ds. oświaty, kultury, sportu i promocji gminy
 - stanowisko ds. ochrony środowiska

- stanowisko ds. gospodarki komunalnej

7. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Proces osiągania celów programu opieki nad zabytkami będzie monitorowany przez Zespół Koordynujący, poprzez analizę stopnia ich realizacji. Będzie ona obejmowała:

- a) bieżący monitoring (przynajmniej raz do roku) gminnej ewidencji zabytków, uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych.
- b) ocenę zawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych
- c) ocenę realizacji programu wdrażania tras turystyczno-edukacyjnych na terenie gminy
- d) ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków
- e) ocenę kontaktów z właścicielami obiektów, w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych
- f) stan zaawansowania realizacji zadań określonych w terminarzu realizacji zadań gminnego programu opieki nad zabytkami.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy po upływie 2 lat funkcjonowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Bralin zakończona raportem Wójta przedkładanym Radzie Gminy. W miarę rozwoju systemu monitorowania przewiduje się weryfikację sposobu tejże oceny.

8. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

PROGRAM OPERACYJNY „DZIEDZICTWO KULTUROWE”

Zgodnie z przyjętą przez Rząd RP w dniu 21 września 2004 r. Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 oraz Narodowym Programem Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego" Minister Kultury ogłasza program operacyjny **"Dziedzictwo kulturowe"**.

I. Cel programu: intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych. Program dotyczy również placówek emigracyjnych oraz zabytków polskich i z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju.

Celami cząstkowymi programu są:

- a) poprawa stanu zachowania zabytków;
- b) zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego);
- c) kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- d) zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;

- e) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- f) zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

II. Cele programu realizowane będą poprzez 2 priorytety:

Priorytet 1 Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych

Priorytet 2 Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych.

Priorytet 1 Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych

1. **Departament zarządzający:** Departament Ochrony Zabytków (DOZ).
2. **Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):**
 - a) rewitalizacja historycznych obszarów miejskich;
 - b) ochrona i zachowanie krajobrazu kulturowego wsi;
 - c) rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, modernizacja i adaptacja na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
 - d) rewaloryzacja i konserwacja zabytków budownictwa drewnianego;
 - e) rewaloryzacja i konserwacja zabytków romańskich;
 - f) rewaloryzacja zabytkowych cmentarzy oraz renowacja, ochrona i zachowanie miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
 - g) prowadzenie badań archeologicznych; i zabezpieczanie zabytków archeologicznych;
 - h) konserwacja zabytków ruchomych (nie wchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i za granicą;
 - i) dokumentowanie zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;;
 - j) zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
 - k) ochrona zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego;
 - l) rewaloryzacja oraz prace remontowe i konserwatorskie w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) jednostki samorządu terytorialnego, realizujące zadania na własną rzecz lub na rzecz instytucji nie będących instytucjami kultury;
- b) organizacje pozarządowe, za wyjątkiem działających w sferze kultury;
- c) kościoły i związki wyznaniowe;

- d) prywatni właściciele lub posiadacze zabytków;
- e) podmioty prowadzące działalność gospodarczą (zasada "de minimis")

4. Tryb naboru i wyboru wniosków.

- a) nabór wniosków odbywa się sukcesywnie w roku realizacji zadania do dnia 15 listopada;
- b) wnioski składane są w Departamencie Ochrony Zabytków;
- c) wnioski oceniane są sukcesywnie w kolejności nadsyłania przez zespół sterujący ds. Priorytetu Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych zgodnie z przyjętym regulaminem i kryteriami oceny zatwierdzonymi przez Ministra Kultury, aż do wyczerpania się środków finansowych na dany rok;
- d) wyniki oceny zespołu sterującego ds. Priorytetu przedstawia do decyzji Ministra Kultury dyrektor departamentu zarządzającego
- e) ostateczną decyzję o dofinansowaniu podejmuje Minister Kultury,
- f) DOZ co najmniej raz na trzy miesiące publikuje na stronach internetowych wykaz udzielonych dofinansowań.
- g) Wnioskodawca najpóźniej trzy miesiące od daty złożenia wniosku zostanie poinformowany o decyzji Ministra Kultury.

5. Kryteria:

- a) poprawność formalna wniosku;
- b) zgodność merytoryczna wniosku z zakresem rzeczowym programu określonym w. pkt. 2 niniejszego priorytetu
- c) wpływ realizacji zadania na oddziaływanie wzrost atrakcyjności regionu dla mieszkańców, turystów i inwestorów.
- d) Ocena zadania uwzględniająca:
 - stan zachowania zabytku
 - wpis zabytku na "Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego" UNESCO
 - uznanie zabytku za pomnik historii
 - czas powstania zabytku
 - wartość merytoryczna projektu
- e) minimalna wnioskowana kwota dofinansowania ze środków Ministra Kultury 25.000 zł.(nie dotyczy obiektów znajdujących się za granicą);
- f) wysokość deklarowanych przez wnioskodawcę środków własnych niezbędnych do realizacji projektu
- g) w przypadku, gdy podmiot współpracował już z Ministerstwem Kultury, ocenie podlegać będzie:
- h) sprawność i rzetelność w realizacji zadania, zgodność efektów oczekiwanych z rzeczywistymi, a także umiejętność właściwego i terminowego rozliczenia.

6. Warunki rozliczenia:

Wnioskodawca jest zobowiązany do rozliczenia dotacji na warunkach określonych w umowie, w tym w szczególności do przedłożenia:

- a) raportu końcowego;
- b) oceny jakościowej realizacji zadania;
- c) osiągniętych wskaźników rezultatów zadania;
- d) rozliczenia finansowego zadania.

7. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) koszty określone są w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

8. Wnioskodawca zobowiązany jest do:

- a) umieszczania informacji o dofinansowaniu w ramach Programu Operacyjnego "Dziedzictwo kulturowe w formie logo programu w materiałach promocyjnych i informacyjnych dotyczących zadania (nie dotyczy refundacji)
- b) jeżeli wnioskodawca posiada - umieszczenie na stronie internetowej wnioskodawcy informacji o dofinansowaniu zadania w ramach programu "Dziedzictwo kulturowe" w formie logo programu
- c) umożliwienia przeprowadzenia wrywkowej kontroli finansowa zadania przez upoważnionych pracowników Ministerstwa Kultury.

9. Obowiązkowe załączniki

- 1) dla realizacji zadania niewymagającego wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych:
 - a) dokument potwierdzający posiadanie przez wnioskodawcę tytułu prawnego do zabytku,
 - b) decyzja o wpisie zabytku do rejestru zabytków,
 - c) pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - d) pozwolenie na budowę, jeżeli jest wymagane odrębnymi przepisami,
 - e) kosztorys ofertowy z uwzględnieniem kosztów zakupu materiałów niezbędnych do realizacji zadania,
 - f) wykaz wskaźników rezultatów realizacji zadania,
- 2) dla realizacji zadania wymagającego wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych:
 - a) dokument potwierdzający posiadanie przez wnioskodawcę tytułu prawnego do zabytku,
 - b) decyzja o wpisie zabytku do rejestru zabytków,
 - c) zalecenia konserwatorskie określające zakres i sposób realizacji planowanego zadania,
 - d) kosztorys wstępny z uwzględnieniem kosztów zakupu materiałów niezbędnych do realizacji zadania,
 - e) wykaz wskaźników rezultatów realizacji zadania,
- 3) dla zadania wykonanego w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku:

- a) dokument potwierdzający posiadanie przez wnioskodawcę tytułu prawnego do zabytku,
 - b) decyzja o wpisie zabytku do rejestru zabytków,
 - c) pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
 - d) pozwolenie na budowę, jeżeli było wymagane odrębnymi przepisami,
 - e) kosztorys powykonawczy z uwzględnieniem kosztów zakupu materiałów niezbędnych do wykonania zadania,
 - f) protokół odbioru przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykonanego zadania,
 - g) obmiar zabytku w części dotyczącej wykonanego zadania potwierdzony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
 - h) potwierdzone za zgodność z oryginałem kopie dokumentów finansowych dotyczących wykonanego zadania,
 - i) wykaz dokumentów finansowych dotyczących wykonanego zadania, ze wskazaniem wystawcy, daty wystawienia i numerów dokumentów, z wyszczególnieniem przedmiotu i wysokości wydatków,
 - j) wykaz wskaźników rezultatów wykonania zadania
- 4) w przypadku zabytków polskich i z Polską związanych, znajdujących się za granicą, wnioskodawca jest zobowiązany dołączyć do wniosku następujące załączniki: program prac remontowych i konserwatorskich, preliminarz kosztów, harmonogram prac, statut, wypis z rejestru, bilans zysków i strat za ubiegły rok, zaświadczenie z urzędu skarbowego o nie zaleganiu z podatkami, sprawozdanie z działalności w ubiegłym roku

W przypadkach, gdy wnioskodawcą są jednostki samorządu terytorialnego, obowiązkowymi załącznikami we wszystkich przypadkach są:

- podstawowe informacje o sytuacji finansowej jednostki samorządu
- Liczba i rodzaj instytucji kultury i instytucji filmowych prowadzonych przez jednostkę samorządu terytorialnego

Dla wnioskodawców, którzy są przedsiębiorcami do wniosku dołączone musi zostać oświadczenie o pomocy de minimis.⁷

Priorytet 2 Rozwój kolekcji muzealnych.

Nie dotyczy przedmiotu opracowania.

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami reguluje tryb, zakres i rodzaj dotacji udzielanych z budżetu Skarbu Państwa, za pośrednictwem WWKZ. Osoba fizyczna jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych (Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, t. j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446, R. 7, art.73)

⁷ Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, Warszawa 2005, www.mkidn.gov.pl

Środki finansowe na dany rok pozostające w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach ruchomych i nieruchomych na podstawie wniosków złożonych przez posiadaczy lub użytkowników zabytków;

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 399) wniosek powinien zawierać w szczególności:

- 1) imię, nazwisko, miejsce zamieszkania i adres wnioskodawcy lub nazwę, siedzibę i adres jednostki organizacyjnej, będącej wnioskodawcą;
- 2) określenie organu, u którego wnioskodawca ubiega się o udzielenie dotacji;
- 3) rodzaj prac;
- 4) nazwę programu, jeżeli prace są lub będą realizowane w ramach tego programu;
- 5) określenie wysokości dotacji, o którą ubiega się wnioskodawca;
- 6) harmonogram realizacji prac;
- 7) oświadczenie wnioskodawcy o dysponowaniu zasobami rzeczowymi i kadrowymi zapewniającymi prawidłową obsługę wykonanych prac;
- 8) kosztorys całkowitych kosztów prac

Nabór wniosków odbywa się do 28 lutego danego roku kalendarzowego, w którym ma zostać udzielona dotacja celowa na prace planowane.

Nabór wniosków do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona tytułem dofinansowania prac przeprowadzonych w ciągu 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Wnioski ocenia się sukcesywnie w kolejności ich napływania do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Określone zostały następujące kryteria wyboru wniosków o udzielenie dotacji celowych:

- 1) Poprawność formalna wniosków i załączników;
- 2) Walory artystyczne, historyczne i naukowe zabytku np. udział znanego artysty, unikatowy charakter dzieła, znaczenie zabytku na tle lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- 3) Czas powstania zabytku tj. przyznawanie pierwszeństwa obiektom najstarszym;
- 4) Stan zachowania zabytku tj. przyjęcie w ramach priorytetów zachowanie zabytków narażonych na całkowite zniszczenie; konieczność podjęcia prac interwencyjnych w celu uratowania zabytku przed dalszym niszczeniem ,
- 5) Celowość realizacji zadania tj. kontynuacja podjętych w ubiegłych latach przez wnioskodawcę prac, przyznanie środków umożliwiających ich zakończenie;
- 6) Wysokość zadeklarowanego udziału własnego wnioskodawcy w kosztach przedsięwzięcia.
- 7) Odrzucone zostają wnioski z zawyżoną wyceną prac konserwatorskich.⁸

Uwaga!

Wspomniane powyżej możliwości finansowania mają charakter informacyjny.

W celu znalezienia szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadanie należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą ulegać one zmianom. Mogą być również uruchomione inne źródła dofinansowania.

⁸ Informacje zaczerpnięto z: <http://wosoz.ibip.pl/>